

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ז

רשימה קודמת:

אסיא ק"ז-ק"ח (כרך כ"ז, חוב' ג-ד), מרחשון תשע"ח, עמ' 159-186

תוכן הפרקים

43-1	א. תפילין, תפילה, ברכות
117-44	ב. שבת
154-118	ג. מועדים
213-155	ד. איסור וטהרה
243-214	ה. נדרים, מילה
303-244	ו. רפואה, השתלות
378-304	ז. נשים, הפריות
408-379	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. **אבני דרך ט-יא** הרב אלחנן נפתלי פרינץ, בית שמש
2. **אבני משפט כא** יד ברודמן, רחובות
3. **אבקת רוכל** הרב יוסף קארו, צפת
4. **אגרות מלכים** הרב יעקב קנטורוביץ, ניו יורק
5. **אדני נחושת א** הרב יום טוב שוורץ, ניו יורק
6. **אדרת תפארת ז** הרב אברהם דורי, ירושלים
7. **אור תורה** ישיבת כסא רחמים, בני ברק
8. **אחיעזר א-ד** הרב חיים עוזר גרודזנסקי, וילנא
9. **אך טוב לישראל ב** הרב אפרים כחלון, ירושלים
10. **אמרי יעקב א** הרב יעקב מאיר שטרן, בני ברק
11. **אמרי מאיר** הרב מאיר גרוס, שרקד בהונגריה
12. **אסיא קג-קו** מכון שלזינגר שערי צדק, ירושלים
13. **ביכורי אברהם ב, ד, ה** הרב אברהם ישראל חורי, ירושלים
14. **בית דינו של שמואל א-ב** הרב שמואל לניאדו, ארם צובה
15. **ברוך אומר חו"מ** הרב ברוך שרגא, ירושלים
16. **ברכת אוריאל א** הרב אוריאל חובר, נחליאל
17. **ברכת יהודה ז** הרב יהודה ברכה, ירושלים
18. **ברכת ראובן שלמה יא** הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר, ירושלים
19. **גינת ורדים לג** תלמידי וחסידיו סאטמאר, ברוקלין
20. **דברי בניהו כד-כז** הרב בניהו דיין, ירושלים
21. **השמים החדשים** הרב משה טולידנו, מכנאס במרוקו
22. **ודברת במ ב** הרבנים ברוך מוסקוביץ ודוד פיינשטיין, ניו יורק
23. **והרים הכהן ה** הרב ירמיה מנחם כהן, פריז-ירושלים
24. **ויאמר משה א** הרב משה ירדני, חולון
25. **ויען ראובן א-ב** הרב ראובן וובשט, נתיבות
26. **זכור לאברהם ח** כולל זכור לאברהם, ביתר עילית
27. **זקן אהרן** הרב אהרן הלוי, קושטא
28. **זרע יעקב לה-לט** הכוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
29. **חבל נחלתו יח, יט** הרב יעקב אפשטיין, שומריה
30. **חשב האפור א-ב** הרב שמעון חנניה ביטון, חדרה
31. **חשב האפור א-ד** הרב חנוך דב פדווא, לונדון
32. **יד מאיר** הרב דוד מאיר פריש, ברזן בגליציה
33. **ידיד ה' א** הרב בנימין בנימין, טלז סטון
34. **ישא יוסף ו** הרב יוסף יקותיאל אפרתי, ירושלים
35. **כסף צורי א** הרב צוריאלי רבי, בני ברק

- הרב שלמה כהן, ירושלים
הרב נתן גשטטנר, בני ברק
הרב איתן ברנט, בואנוס איירס ארגנטינה
הרב יעקב אמסעל, מונסי
הרב בן ציון מוצפי, ירושלים
הרב מסעוד משולם, תל אביב
הוצאת מוריה, ירושלים
הרב פסח אליהו פלק, גייטסהעד אנגליה
הרב רחמים משה שעיו, ירושלים
הרב אברהם סתהון, ארם צובה
הרב אברהם מלמד, ירושלים)
הרב אשר וייס, ירושלים
מכון משה, נתניה
מוסד ברייער שליד פועלי אגודת ישראל, ירושלים
הרב משה ישראל, רודוס
הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן, בורו-פרק
הרב עובדיה יוסף, ירושלים
הרב צבי יהודה בן יעקב, בני ברק
הרב יצחק רצאבי, בני ברק
הרב נחמן נתן ויינשטוק, ירושלים
הרב יהושע השל לבוב, טריר ואשכנז
ארגון רבני צהר, תל אביב
הרב יוסף רוזין, דווינסק
הרב יעקב נסיר, נתיבות)
הרב נפתלי ישראל גרוס, ירושלים
הרב יוסף ישראל אייזנברגר, שיכון סקווירא ניו יורק
הרב אליהו שלזינגר, ירושלים
הרב יהודה אסד, סערדאהעלי
הרב אליהו אריאל אדרי, ירושלים)
הרב יעקב גגושבילי, אשדוד
הרב חיים רוטר, אלעד
הרב אשר חנניה, ירושלים
בימה תורנית לחידושי תורה ולמאמרים, ירושלים
הרב מרדכי בירדוגו, מכנאס במרוקו)
מכון צומת, אלון שבות
הרב אליעזר גורדון, טלז בליטא
35. **כרם שלמה**
36. **להורות נתן טז**
37. **למען עמי**
38. **המאור**
39. **מבשרת ציון ג-ד**
40. **מדרש רשב"י א-ב**
41. **מוריה תט-תיא**
42. **מחזה אליהו ב**
43. **מחקרי ארץ ו**
(מלל לאברהם)
מלמדך להועיל א
44. **מנחת אשר ב**
45. **מסורה ליוסף ז, ט**
46. **המעין**
47. **משה ידבר**
48. **משיב נבונים ה**
49. **משנת יוסף א-י**
50. **משפטי יעקב ח, ט**
51. **עולת יצחק ג**
52. **עומק ההלכה**
53. **פני לבנה**
54. **צהר מא**
55. **צפנת פענח החדשות ג**
(שאל יעקב א
56. **שארית אברהם**
57. **שבטי ישראל א-ב**
58. **שואלין ודורשין ח**
59. **שו"ת מהרי"א יהודה יעלה**
(שחר אורך א
60. **שיח יעקב א**
61. **שערי חיים ג**
62. **שערי יושר ה**
63. **תבונות א 1-2**
(תורת המרבי"ץ
64. **תחומין לו, לז**
65. **תשובות רבי אליעזר א-ב**

מפתח השמות

- אברודל, ר' אליהו 368
אוחנה, ר' נהוראי יוסף 245
אויערבאך, ר' שלמה זלמן 223, 79
אופיר, ר' ישראל 400
אייזנברגר, ר' יוסף ישראל 24, 65, 80, 114,
338, 300, 299, 191
אליהו, ר' מרדכי 400
אלישיב, ר' יוסף שלום 89, 148, 223, 305,
381, 367, 342, 331, 319, 315
אלתר, ר' מרדכי 83
אסד, ר' יהודה 201, 214, 230
אסיג, ר' עדיאל 208
אפללו, ר' חנן 260
אפרתי, ר' יוסף יקותיאל 311, 331, 367
אפשטיין, ר' יעקב 60, 153, 192, 286
ארנרייך, ר' משה 264
בארי, ר' משה 29
בורשטיין, ר' מחם 304, 326
בבבוט, ר' אליהו 152
ביטון, ר' שמעון חנניה 9, 12, 43, 50, 75,
129, 132, 323, 351, 354, 395
בירב, ר' יעקב 51
בלום, ר' דוד 89
בן יעקב, ר' צבי יהודה 370
בן שמעון, ר' נסים 378
בנימין, ר' בנימין 95, 168
בנר, ר' אוריאל 18
בר אילן, ר' נפתלי 288
ברונר, ר' בניהו 301
ברייער, ר' מנחם חיים 256
ברכה, ר' יהודה 2, 33, 40, 87, 93, 133, 138,
142, 309
ברנבאום, ר' ישראל 263
ברנט, ר' איתן 17
גבאי, ר' מתתיהו 28, 185
גגושבילי, ר' יעקב 27, 15, 236, 280, 285,
408
גולדברג, ר' זלמן נחמיה 264, 290
גולדמן, ר' גבריאל 304, 326
גורדון, ר' אליעזר 371
גורן, אהוביה 156
גנוט, ר' שמואל ברוך 222
גרודזנסקי, ר' חיים עזר 144, 159, 320,
372, 340, 328
גרוס, ר' מאיר 77
גרוס, ר' נפתלי ישראל 4, 174, 227
גרינץ, ר' שלמה 379
גרינצייג, ר' אבישי 228, 229
גשטטנר, ר' נתן 46, 273, 398, 407
דוד, ר' שמואל 71, 322, 344
דורי, ר' אברהם 347
דיין, ר' אברהם ישראל 281
דיין, ר' בניהו 10, 23, 34, 36, 39, 47,
53, 74, 90, 94, 106, 124,
136, 141, 145, 160, 178, 187, 204,
210, 232, 238, 274, 297, 310, 321,
334, 362
דיכובסקי, ר' רפאל שלמה 271
הכהן, ר' משה זאב 225
הכהן, ר' ראם 81
הלוי, ר' אליהו 346, 373, 377, 383
הלפרין, ר' מרדכי 246, 264, 311א'
הנקין, ר' יהודה הרצל 219
הרמן, מנחם 250
הרצל, ר' שלמה אהרן 272
וובשט, ר' ראובן 193, 234
וונדר, ר' מאיר 247
וידר, ר' אהרן 131
וידנפלד, ר' דב בריש 345
ווינברגר, חיה 83
ווינשטוק, ר' נחמן נתן 38, 111
וייס, ר' אשר 19, 20, 35, 37, 70, 88,
91, 98, 165, 175, 189, 202, 265,
269, 289, 292, 327, 336, 358, 369,
388

לוי, ר' שלמה 261	וייס, ר' חיים יוסף דוד 366
לוינגר, ר' ישראל מאיר 162	וייסבורט, ר' שי 105
ליברמן, ר' יוסף 90, 134, 279	וייסניגר, ר' יהושע 287, 298
ליטקה, ר' זאב 263	ויצמן, ר' גדעון 324
לנדסמן, ר' שמואל יהודה ליב 375	ולדר, חיים 255
לרמן, ר' יהודה 156	ולץ, ר' ישראל 77
מוסקוביץ, ר' ברוך 30, 55, 62, 64, 84,	ורהפטיג, ר' יעקב 219
401, 249, 207, 120, 117	זילברשטיין, ר' יצחק 197, 262, 276
מוצפי, ר' בן ציון 169, 177, 240, 277	זכאי, ר' אהרן 253
מזוז, ר' מאיר 61	חוברה, ר' אוריאל 3, 139, 181
מחפוד, ר' שלמה 228	חורי, ר' אברהם ישראל 213, 337, 343, 385,
מייערס, ר' פנחס אברהם 63	387, 393, 394
מילר, ר' שלמה אליהו 49	חי, שלומית הילה 83
מימון, ר' זמיר 107	חמאמי, ר' אברהם 293
מינצברג, ר' זאב 140	חנניה, ר' אשר 7, 101, 116
משולם, ר' מסעוד 57, 67, 182, 205,	טבקה, ר' חיים 78
361, 364, 365	טויב, ר' יעקב יוסף 179
נבנצל, ר' אביגדור 79, 134	טולידנו, ר' משה 26, 41, 170, 397, 403
נמט, אחיה 231	יוסף, ר' יצחק 122, 239
סולובייצקי, ר' חיים 146	יוסף, ר' עובדיה 148, 152, 196, 223, 309
סילמן, ר' יהודה 151	יפרח, אסתר 251
סלצר, ר' דוד 267	ירדני, ר' משה 61, 135
סקורצקי, קלמן 264	ישראל, ר' משה 119, 325, 376
סתו, ר' דוד ואברהם 355	כהן, ר' חנן 103
עזריאל, ר' אליהו 266	כהן, ר' ירמיה מנחם 143, 155, 171, 294,
פדווא, ר' חנוך דב 6, 99, 110, 126,	312
139, 146, 158, 200, 211, 233, 291,	כהן, ר' משולם 254
306, 318, 330, 345, 348, 374	כהן, ר' שלמה 217
פורת, צבי 252	כהנא, ר' מאיר 380
פטרפרוינד, ר' מרדכי 226	כחלון, ר' אפרים 82, 188
פינשטיין, ר' משה 109	כץ, ר' אריה 341
פיק, ר' שלמה זאב 333	כרמי, שי 264
פלך, ר' פסח אליהו 8, 22, 52, 73, 103,	כרמל, ר' יוסף 264
109, 173	לאו, ר' דוד 264
פרבשטיין, ר' משה מרדכי 83	לכוב, ר' יהושע השל 85, 176, 278
פרינץ, ר' אלחנן נפתלי 13, 16, 42, 48,	לביא, ר' אוריאל 339
54, 59, 68, 76, 90, 92, 96, 113,	לז אילוז, ר' ציון 380
118, 121, 123, 125, 128, 134, 161,	
180, 184, 185, 235, 242, 243, 258,	

ריינמן, ר' יהושע 248	270, 275, 279, 284, 307, 314, 349, 350,
רייסקין, שלומי 14, 220	352, 356, 360, 406
רצאבי, ר' יצחק 104, 130, 186, 197,	פריש ר' דוד מאיר 195, 329
199	פרנק, ר' יאיר 83
שאמי, ישועה 257	פרקש, ר' יקותיאל 196
שבדרון, ר' שלום מרדכי 306	צוריאל, ר' משה 97, 150
שורץ, ר' יום טוב 86, 102	צרפתי, ר' אברהם 51
שטיינברג, ר' אברהם 244	קאהן, ר' דוד 276
שטיינמץ, ר' נחמן יחיאל מיכל 32, 154,	קארו, ר' יוסף 26, 51
203, 209, 241, 313, 335, 392, 402,	קולא, ר' עמית 283
404	קופיאצקי, ר' איתן 324
שטרן, ר' יעקב מאיר 11, 15, 44, 56,	קלר, נתן 264
72, 108, 147, 167, 183, 190, 206,	קנטורוביץ, ר' יעקב 212, 302
295, 303, 317, 353, 357, 384	קניבסקי, ר' חיים 28, 222
שלזינגר, ר' אליהו 31, 58, 163, 185,	קניבסקי, ר' יעקב ישראל 342
196, 216, 223, 363	קצין, ר' אביחי 25
שלזינגר, ר' ברוך ראובן שלמה 69, 215,	ראק, ר' יהודה 282
221, 359, 405	רבי, ר' צוריאל 5
שניאורסון, ר' מנחם מנדל 250	רובין, ר' יצחק מרדכי 149, 164
שעיר, ר' רחמים משה 1, 21, 66, 127,	רוזנברג, ר' ישראל עמרם 296
166	רוזין, ר' יוסף 194, 237, 332, 399
שפנייר, ר' אבדין משה 380	רוזנטל, ר' יעקב 309
שקאני, ר' אשר 198	רוט, מרדכי 255
שרגא, ר' ישי יצחק 218, 268, 382,	רוטר, ר' חיים 137, 157
386, 391-396, 389	רונס, ר' אלכסנדר זאב 112
ששון, ר' מרדכי 224	רוניקוב, ר' אברהם 172
	רייזמן, צבי 308, 309

מפתח הענינים

אבולה 287 ; אבלות 303 ; אבעבועות 346 ; אבר 299, 300, 324, 346 ; אולטרה סאונד 218 ;
 אולקוס 77 ; אונס 325 ; אופניים 88, 90 ; אחאים 83 ; איטר 5-7, 123, 124, 126, 311, 360,
 361, 377 ; אינפוזיה 31, 148 ; אינקובטור 218, 238 ; איפור 206 ; אכילה 31 ; אלצהיימר 125,
 149, 352 ; אלרגיה 7, 21, 151, 160, 161 ; אמבולנס 87, 390 ; אנדרוגינוס 319 ; אסטמה 53,
 54 ; אספרין 102 ; אפיקומן 127 ; אצבע 398.

בדיקות 100 ; ביופסיה 404 ; ביוץ 100 ; ביצה 329-331, 342 ; ביקור חולים 41, 271-275 ;
 בישול 73-75 ; בישולי עכו"ם 166-167 ; בית חולים 58, 59, 83, 131, 164, 286, 295, 296 ;

- בית כנסת 29, 51; בכור 320; בריאות 251; ברכות 19, 35-37; ברכת המזון 32-34; בשר בחלב 160, 161; בתולים 318.
- גבורת אנשים 347-349; גבות 185-187, 191; גבס 12, 23; גוסס 290; גט 373-376; גידם 10, 11, 26; גימגום 18; גירושין 358, 367, 369, 371; גלולות 103; גנטיקה 263-265, 341, 342; גרות 239, 301.
- דיאטה 384; דילול 400; דם 1, 157-159, 194-203, 206, 227, 284; דפיבירלטור 289.
- הברלה 136; הגומל 38-41; הדבקה 391; היפוספדיאס 234, 235; היפנוזה 178; הכאה 397; הכלאה אנושית 220; הנדסה גנטית 162; הנקה 4, 219; הסיבה 23, 124; הפלות 150, 400, 403-407; הפריה מלאכותית 223, 306-312; הצלה 34, 86-91, 392; הקאה 32, 50, 127, 154; הריון 219, 326; השתלות 114, 299, 324; התאבדות 408; התעמלות 15, 16, 55; התקן 198.
- ויטמינים 98, 101, 120.
- זונדה 31; זיהוי גנטי 264; זיעה 110; זנות 368; זקן 166; זקנים 217, 347, 351; זריקות 106, 121; זרע 335, 336, 342.
- חוטף 381; חול המועד 125, 128, 132-134; חולים 166, 271-292, 387; חיגר 55; חילונים 58; חיתול 16; חלב 170; חליצה 377, 378; חמץ 118-122, 170; חמצן 221; חנוכה 152; חניכיים 210; חציצה 206-213; חרש 239, 258, 364, 369, 370.
- טבילה 206-213; טבעת 360, 361; טבק 170; טוחן 67; טטנוס 121; טיימר 407; טלטול 52-59; טלית 4; טלפון 273; טרשת 343.
- יבמה 276; י"ג מידות 42; יולדת 94-96, 125, 129-131, 139; יום טוב 55, 306; יום כיפור 142-150; יחוד 351-357, 367; יחף 3; ימי העומר 128; ימין 6, 7; ירושה 380-382.
- כדורים 52, 53, 67, 101, 135, 157, 203, 359; כהנים 23-26, 63, 192, 291, 292, 294-296, 333, 337; כיבוד אב 4, 216; כימותרפיה 381, 402; כישוף 179; כלב 13, 321-323; כליות 285, 294, 300; כנס רפואי 45; כסא גלגלים 25; כפפות 225; כתובה 358, 364, 367; כתם 202.
- לב 265; לידה 218-223; לילה 42, 43; לימוד 85; לקטוז 112; לשון הרע 241-243.
- מאבד עצמו לדעת 282, 283; מאכלות אסורות 162-165; מגילה 153; מרחום 56, 57; מדידה 113; מום 366; מונגולואיד 232; מוסד 46, 165; מוסיקה 76; מוקצה 58, 59; מזון מלכות 318; מיחוש 84; מילה 140, 204, 223-236; מים 37; מיתרי קול 20; מכשיר אדים 75; מלקחיים 237; ממתקים 125; מניעת הריון 315-318, 327, 328; מסים 383; מעוברת 93, 94, 136, 139, 150, 170, 195, 200, 230, 295, 357; מעלית 71; מצה 126; מקל 55; משחה 48, 104, 19; משכב זכר 355; משקפיים 61-63, 134, 157, 242, 394-396; מת 286, 298, 299.
- נדה 194-205, 214, 306, 318; נזיקין 392-398; נטילת ידיים 1, 2, 30; נישואין 358-36; ניתוח 32, 33, 38, 39, 268, 269; ניתוחי מתים 293; נכה 55; נכרים 2; נפש 266, 267; נקיון 15, 16; נשיאת כפים 24-26; נשים 9, 40, 41.

סגולות 177, 176; **סהרורי** 14; **סודה לשתייה** 77; **סוכה** 151; **סוכר** 35, 22; **סוכרת** 100, 99; **סומא** 26-28, 204, 383; **סופר** 7; **סיגריות** 171, 76; **סיעודי** 15; **סירוס** 313-323; **סכיופריה** 288; **ספר תורה** 334, 240.

עגונה 337-340; **עדות** 379; **עדרשות** 64-66, 126, 181; **עוברים** 81, 218, 269, 310, 380; **עישון** 406, 403-399; **עיטוש** 21, 7; **עינים** 44, 82, 193, 231; **עישון** 101, 122, 130, 137, 168-172, 198, 268; **עליה לתורה** 27, 26; **עצם** 292; **ערלה** 170, 236.

פדין הבן 237, 238; **פודרה** 109, 110, 176; **פועל** 403; **פונדקאית** 308, 309, 311, 311א'; **פוריות** 259, 260, 304-312; **פורים** 153, 154; **פטריית** 111; **פי הטבעת** 144; **פיזיותרפיה** 356; **פיקוח נפש** 78-83, 218, 306; **פלטה** 207; **פלסטי** 268; **פסח** 118-127; **פצוע דכא** 329-334; **פצעים** 105; **פרוטזה** 25; **פרחי באך** 173.

צביעה 133, 183, 185, 186; **צדקה** 215; **צהבת** 228-230; **צום גדליה** 142; **צינתור** 39; **ציפורן** 104, 107, 207; **צליאק** 126, 362, 363; **צורד** 108.

קבורה 274, 300-302; **קביים** 55; **קביעת זיהוי גנטי** 264; **קוסמטיקה** 393; **קוצר** 75; **קטן** 41, 103; **קיבה** 32, 33, 385; **קידוש** 47, 49, 145; **קיטע** 243; **קינסילוגיה** 175; **קלנועית** 72; **קמיע** 177; **קנביס** 172; **קעקע** 13, 187-193, 393.

רובא דאיתקמן ורובא דליתא קמן 264; **רופא** 88-92, 253-262, 353, 354, 381, 388-390, 401; **רחם** 194, 196, 199, 220, 308, 316-318; **ריבית** 174; **ריטלין** 108; **רסיסים** 106; **רפואה** 244-299; **רפלוקסולוגיה** 116.

שבת 44-117; **שהחינו** 234; **שואל** 386; **שוטה** 60, 120, 165, 312, 344, 346, 357, 364, 365, 371, 372, 376, 381; **שופר** 141; **שחיטה** 155, 156; **שירדך** 241, 242, 342; **שינה** 14; **שינוי מין** 350, 358, 375; **שיניים** 68-70, 125, 211, 212, 270; **שיער** 101, 128, 132, 133, 180-186, 205, 208, 209; **שיתוק** 8, 9; **שכירות** 403; **שכר** 261; **שליח** 403; **שמות** 278, 279, 297, 367; **שמירת משקל** 50; **שמן** 36; **שריפה** 302; **שתל קוכלארי** 49; **שתן** 170, 340.

תאומים 291; **תהילים** 43; **תור** 388, 389; **תוספת שבת** 90; **תותבת** 68-70, 201; **תחבושת** 213; **תחום** 117; **תסמונת דאון** 17, 165, 357; **תפילה** 16, 19-22, 277-281; **תפילין** 5-13; **תרופות** 97, 116, 129, 158; **תשלום** 92, 230; **תשמיש** 345; **תשעה באב** 135-140.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נטילת ידים אחרי התרמת דם או בדיקות דם. הרב רחמים משה שעיר. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ו, או"ח, סי' יח, עמ' לא-לב.
2. מהיות טוב ראוי ליטול ידים גם אחרי התרמת ובדיקת דם משום נקיות. נטילת ידים וברכתה על ידי גויה לאשה חולה. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' יב, עמ' נו-נז.
3. כשהחולה אינה מסוגלת ליטול ידים בעצמה יכולה לברך על הנטילה של הגויה, וכשתבוא בתה וכדומה תיטול ידים שוב.
3. ללכת יחף. הרב אוריאל חובר. **ברכת אוריאל**, ח"א, סי' א, עמ' יא-יג.

- מותר ללכת בבית יחף בימות הקיץ החמים, אבל לא בחורף ולא בחצר או בשוק מפני הצינה או המזיקים.
4. בן המטפל באביו הסיעודי, והתעטף בטעות בטלית של אביו. הרב נפתלי ישראל גרוס. **שארית אברהם**, או"ח, סי' א, עמ' יז-כא.
- פרטי ההלכות של המתעטף בטלית של אחר. בס"ב עמ' כא-כט הורה שאין ראוי להניק ולגלות הבשר בבית ההחלמה במקום המיועד לתורה ותפילה.
5. הניח תפילין של איטר יד. הרב צוריאל רבי. **כסף צורי**, ח"א, סי' ב, עמ' ו-ט.
- לכתחילה יוציא את הרצועה להכניסה בצד השני, כשאין לו זמן יהפוך את התפילין כדי שהיו"ד תהיה כלפי פנים, ובדיעבד יצא בכל אופן.
6. ילד שכותב בשמאלו וכל מעשיו עושה בימין. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' קג, עמ' קמג-קמד, ח"ב, סי' נח, עמ' שיט-שכ.
- מכיון שיכול לכתוב גם בימין, יניח תפילין בשמאל כל אדם.
7. הכותב בשמאל ועושה כל מלאכתו בימין, או איטר יד גמור. הרב אשר חנניה. שו"ת **שערי יושר**, ח"ה, סי' ג, עמ' ח-י.
- כשר לכתחילה להיות סופר אלא שאין זה הידור, ובאיטר זה כן נחשב למהודר. בס"י עמ' עב השיב על מתפלל על חולה, ועל המתעטף בתפילה מחמת אלרגיה.
8. מי שנשתתקה ידו החזקה. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' ב, עמ' לו-לט.
- יניח תפילין על יד ימינו כל עוד לא התרפא.
9. הנחת תפילין על ידי אשה או קטן למי שנשתתקו איבריו. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"א, סי' א, עמ' נה-נד.
- כשאין לו גדול לסייעו, יכולים אשה או קטן להניח לו את התפילין.
10. גידם שכתב תפילין ברגלו או בפיו. הרב בניהו דייך. שו"ת **דברי בניהו**, חכ"ז, סי' ג, עמ' מז-נ.
- התפילין פסולים ואין להניחם בברכה, וכשאין לו אחרים יניח בלי ברכה.
11. בחר בר מצוה שהוא גידם יד ימנית. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' ז, עמ' י-יג.
- אפשר לסמוך על הפוסקים שיניח על שמאלו בשעת התפילה, ואחר כך יניח גם על יד ימין.
12. הנחת תפילין על גבס ביד. הרב שמעון חנניה ביטון. שו"ת **חשב האפור**, ח"א, סי' ד, עמ' סג-סה.
- אם רק המרפק מגובס יכול להניח עליו בברכה, אבל אם הגבס על מקום הנחת התפילין יניח עליו ולא יברך.
13. תפילין על גבי כתובת קעקע. הרב אלחנן נפתלי פרייץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' ג, 25-26.
- היה לו קעקוע של אשה בלי מלבוש וחזר בתשובה, יסיר אותו בלייזר או בניתוח.
- בס"י קכח, 337-338, התיר לעשות על כלב כתובת קעקע של זיהוי.
14. סהרוריות בהלכה. שלומי רייסקין. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 21-33.
- השאלות ההלכתיות הנוגעות למי שסובל מהפרעת שינה הנקראת מחלת ירח.
15. חולים וזקנים סיעודיים שקשה לנקותם. הרב יעקב מאיר שטרן. שו"ת **אמרי יעקב**, ח"א, סי' ל, עמ' נא-נה.

- כשיש ספק אם הם נקיים יכולים לעסוק בדברים שבקדושה, וכל שכן כשהצוואה אינה בפי הטבעת אלא מסביב.
16. תפילה בחיתול מלא. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. שו"ת **אבני דרך**, ח"א, סי' ג, 37-38. מבוגר ירא שמים יכול להתפלל עם החיתול המכוסה כשאין ריח.
17. אדם עם תסמונת דאון. הרב איתן ברנט. שו"ת **למען עמי**, סי' ט, עמ' קלד-קמג. מכלול דיניו לגבי הצטרפות למנין, עליה לתורה, שידוכים, גימגום, נשיאת כפים.
18. תפילת חולה המתקשה בדיבור. הרב אוריאל בנר. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 57-67. דיון אם יכול אחר להוציאו, או מוטב שיהרהר את התפילה.
19. הנהגת ההלכה במי שסובל מאובססיביות O.C.D. ואינו אומר ברכה או שם כהלכה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קלד, עמ' תמח-תמט. יתפלל ויאכל כדרכו מבלי לחזור שנית, ואל יימנע מאכילה כדי שביעה, ובקידוש שאשתו תוציא את בני הבית והאורחים.
20. קיום מצוות התלויות בדיבור על ידי מי שהרופאים אסרו לו לדבר עקב ניתוח מיתרי הקול. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קכט, עמ' תלט-תמב. אינו צריך להיות חולה בגלל דיבורו, ויצא על ידי אחר או שיהרהר בלבו. אשתו יכולה להוציאו בתפילה ברכות וקידוש, אבל לא בקריאת שמע ובברכת המזון.
21. התעטשות בתפילה מחמת אלרגיה. הרב רחמים משה שעיר. **מחקרי ארץ**, ח"ו, או"ח, סי' נט, עמ' קו-קז. ההתעטשות היא סימן יפה לברכה, ולא כמו שכתב בקונטרס עיטוש בהלכה. בחלק יו"ד סי' יז עמ' שו-שז הוסיף ענינים על עיטוש. בחלק אה"ע סי' ג עמ' שיד התיר לומר אסותא לאשה שמשוחח עמה ומתעטשת.
22. חולה שצריך לאכול סוכר באמצע תפילת שמונה עשרה. הרב פסח אליהו פלק. שו"ת **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' ה-ו, עמ' מד-נו. אסור לו לברך שהכל, אבל יהרהר את הברכה.
23. כהן שיש לו גבס בידו. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' יא, עמ' צד-צו. כשאינו יכול ליטול כל ידיו, יטול עד סוף קשרי אצבעותיו.
24. כהן חולה וחלש שאינו יכול לשאת את כפיו בלי סמיכה. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"א, סי' ה, עמ' ע-עט. ישתדל לעמוד בלי סמיכה כשאומר את התיבות, ואם אינו יכול מוטב שיצא קודם לחוץ.
25. ברכת כהנים בעמידה על פרוטזה, ובישיבה על כסא גלגלים. הרב אביחי קצין. **תחומין**, לז, 476-482. כהן שיש לו פרוטזה רשאי לעלות לדוכן, ויעביר את המשקל לרגלו האמיתית. בעל שתי פרוטזות זה נחשב לו כמברך בעמידה. היושב בכסא גלגלים ישתדל לעמוד. יש לחוש לדעות הפוסקים שכאשר אינו עומד לא מקיים המצוה, ולכן יאמר את הפסוקים מבלי לברך.
26. עלית סומא לתורה. הרב משה טולידנו. **השמים החדשים**, או"ח, סי' י, יח, עמ' יב-יג, יז-יח.

- לדעת רבי יוסף קארו אינו עולה לתורה, אבל פוסקים רבים חולקים עליו. -בסי' יז
עמ' טז הביא, שכהן שנקטעה ידו לא ישא את כפיו.
27. סגי נהור בעליה לתורה. הרב יעקב גגושבילי. **שיח יעקב**, ח"א, סי' יז, עמ' עט-פב.
יכול לעלות לתורה, ויקרא את המילים יחד עם הש"ץ.
28. בהלכות סומא. הרב מתתיהו גבאי. **המאור**, כסלו-טבת תשע"ז, יא-יג.
תשובות הרב חיים קנייבסקי בהלכות הנוגעות לסומא.
29. כפית הציבור להנגיש בתי כנסת. הרב ד"ר משה בארי. **צהר**, מא, תשע"ז, 37-55.
יש להנגיש בית כנסת כדי שיוכלו להיכנס בעלי מוגבלויות.
30. נטילת ידים למי שיש מכה על ידו. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' כג, עמ'
כח.
- יטול את ידו הבריאה, ומחמת הספק לא יברך.
31. אכילה דרך זונדה או אינפוזיה. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' ב-ג,
עמ' כ-כה.
- אינה נחשבת אכילה, ונפקא מינה לגבי קידוש וברכות, אכילה בערב יום כיפור,
סוכה, מצה, בשר בחלב, נטילת ידים ועוד.
32. ניתוח לקיצור קיבה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' ח, עמ'
לח-מג.
- יטול ידיו לפני האכילה. כשמקיא הכל לא יברך ברכת המזון. אינו יוצא ידי
קידוש במקום סעודה.
33. ניתוח להצרת קיבה. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, אר"ח, סי' כז, עמ' פד-פז.
כששבע בפחות משיעור כזית לא יברך ברכת המזון.
34. קיבל קריאה להצלה באמצע אכילתו. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' יז, עמ'
קכג-קכט.
- כשחוזר לא יברך ברכת המזון על מה שאכל, אלא ימשיך סעודתו ויברך אז ברכת
המזון כשעדיין לא נתעכל מה שאכל.
35. השותה לרפואה ואוכל סוכר כדי שיוכל לשתות. הרב אשר וייס. שו"ת **מנחת אשר**,
ח"ב, סי' טו, עמ' מא-מב.
- אין לברך על הסוכר שלפני שתית המים.
36. ברכה על שתית שמן לרפואה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ז, סי' טז, עמ' קכו-קלו.
מי שיש לו כולסטרול גבוה ושותה משקה שמעורב בו שמן מי לימון וכרכום לא
יברך, כי אין החיך נהנה ממנו.
37. ברכת שהכל בשותה מים כדי למנוע התיבשות. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי'
יז, עמ' מט.
- יש לברך כי בוודאי צמא קצת, ובנוטל עמו בקבוק מים לדרך יכול לסמוך על מה
שבירך בבית.
38. ברכת הגומל על ניתוח. הרב נחמן נתן ויינשטוק. שו"ת **עומק ההלכה**, סי' ל, עמ'
קיב-קטו.
- יש לברך גם כשנעשה בהרדמה מקומית.
39. ברכת הגומל על צינתור. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' כו, עמ' קנח.

- יש לברך הגומל כשעבר צינתור בניתוח, והיה כל הלילה בבית החולים.
40. ברכת הגומל לנשים לאחר מחלה. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' לג, עמ' צג-צד.
- ראוי לאשה שהתרפאה לבוא לבית הכנסת לצאת ידי הגומל, אבל לא תברך אחרי נסיעה.
41. קטן פחות מי"ג שחלה ונתרפא. הרב משה טולידנו. **השמים החדשים**, או"ח, סי' כז, לח, עמ' כה-כו, לב.
- אינו מברך הגומל לחייבים טובות שהרי אינו חייב, ולהלכה אם ראוי לחינוך כן יברך. יכול אדם לברך על הצלת אשתו ובנו הקטן שהיו חולים. -בסי' לא עמ' כז-כח דן במנהג שהמבקרים את החולה ואוכלים שם מזונות וביצים, רק החזן מברך ברכה אחרונה.
42. י"ג מידות בלילה לחולה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' עג, 213-214.
- אין לומר י"ג מידות בלילה לחולה שאין בו סכנה, אבל בבין השמשות יש להקל.
43. קריאת מקרא או תהילים לרפואה בלילה. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"ב, סי' ק, עמ' תקכד-תקכה.
- במקרא ראוי להחמיר מלבד פסוקי שמירה והצלחה, אבל בתהילים אפשר להקל אף בתחילת הלילה, וכל שכן לנשים האומרות בתחינה ותחנונים.
- ב. שבת**
44. ניתוח על רשתית העין בערב שבת. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' נג, עמ' צח-צט.
- יש לצדד להקל הגם שיבואו אחר כך לחלל שבת עבורו.
45. השתתפות בכנס רפואי בשבת. הרב מאיר אורליאן. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 34-42.
- איסור מראית עין וחשד כשמשותף בכנס רפואי או מדעי בשבת.
46. מוסד העוסק במתן תרפיה לילדים, וכעת נדרש על ידי השלטונות לתת גם בשבת ויום טוב. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, סי' יא-טו, עמ' יט-כה.
- יקח גוי שיטפל בכל הענינים האלו, וישתדלו אצל השלטונות שלא לכפות יהודים לעבור על דת.
47. המקדש לחולים מפלג המנחה, ורוצה לשוב לביתו ברכבו קודם השבת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' יח, עמ' קכד-קל.
- יכול להוציאם ידי חובתם מדין ערבות, וישוב לביתו להתפלל ולקבל שבת כמו שרגיל.
48. מריחת משחה של כויה אחרי הדלקת הנרות. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' נו, 168-169.
- יש כמה צירופים להקל לבת למרוח לאמה אשר רק היא קיבלה שבת.
49. מי שאינו יכול לשמוע רק על ידי שתל קוכלארי. הרב שלמה אליהו מילר. **גינת ורדים**, לג, תשע"ז, קנד-קנו.
- לא יוצא ידי קידוש, ויקדש בעצמו. יש הבדלים בין איש לאשה לגבי תקיעת שופר ומקרא מגילה.

50. מניעת עונג שבת לצורך שמירת משקל. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"א, סי' כא, עמ' קלז-קלט.
- אין להימנע מאכילת מאכלי עונג שבת כגון בשר ודגים בגלל שמירת משקל ולהמירם במאכלים צמחוניים או טבעוניים, אבל מחמת רפואה או חולי מותר. כשהקיא בגלל חולי צריך לחזור ולאכול שוב.
51. חולה ששלח להתנדב בבית הכנסת בשבת. הרבנים יעקב בירב ויוסף קארו. שו"ת **אבקת רוכל**, סי' יא-יד, עמ' מג-נה.
- אין איסור לברכו שיתרפא רפואה שלימה, ויכול השליח ציבור להוסיף כפי הצורך. אבל הרב אברהם צרפתי בתשובתו אסר כי זה מעורר לבכי וצער.
52. יציאה לרשות הרבים עם כדורי תרופה. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' יא, עמ' צ-קא.
- יכניסם לשקית פלסטיק ויבטלנה בקביעות בפנינת בגדו, מלבד מה שיכין לו בבית הכנסת.
53. טלטול מכשיר לאסטמה במקום שאין עירוב. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ז, סי' כז, עמ' קצד-רד.
- מותר לצאת בשינוי עם משאף או עם כדורים לחולי לב, כשהולך לצורך מצוה כגון תפילה בציבור וקריאת התורה.
54. טלטול משאף אסטמה במקום שאין עירוב לצורך מצוה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' מג, 134-140.
- מותר לצאת עמו, ועדיף כלאחר יד כגון תחת כובעו.
55. הליכת נכה בקבים ובעגלה. הרב ברוך מוסקוביץ. שו"ת **ודברת בם**, ח"ב, סי' סז, עמ' צה.
- במקום צורך גדול כגון לשמחה של קרוב, יש להקל על ידי גוי כשלא ייגרם זלזול לקדושת השבת. -בסי' סח עמ' צו הורה איזו הליכת התעמלות מותרת בשבת ואיזו אסורה. -בסי' ע עמ' צח השיב על חיגר שאינו יכול ללכת בלי מקל שצריך להחמיר, ורק בכרמלית יש מקום להקל. -בסי' רו עמ' שסו הקל לזקן ללכת עם מקל ביום טוב בזמן הזה כשיש עירוב.
56. טלטול מרחום בשבת. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' מא, עמ' עה-עז.
- אינו נחשב כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו גם שלא לצורך גופו ומקומו.
57. מרחום דיגיטלי בשבת. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"א, סי' סג, עמ' קיז-קיח.
- מותר להשתמש בו כשאין לו מרחום רגיל.
58. טלטול מוקצה לחולה בבית חולים. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' יט, עמ' קכד-קכח.
- אין להקל באיסור דרבנן, ובדוחק כדי שלא יגיע לידי טירוף יניח את הארנק והפלאפון עם סידור בתוך תיק שישא עמו. -בסי' כד עמ' קמז-קנד השיב על פיקוח נפש למחללי שבת, שאין לשפוך חול על שמן שנשפך ממכונית או לסמן לנהג שלא הדליק אורות.
59. טלטול מוקצה לחולה בבית החולים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' לז, 111-114.

- חולה שגנבו לו את חפציו בבית החולים והולך לכל מקום עם הארנק והפלאפון, עדיף שישים אתם סידור או תרופות שזקוק להן או שישתמש בכספת. הרב אליהו שלזינגר בתשובתו לא התיר.
60. אמירה לשוטה בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ט, סי' ח, 63-70. אסורה כאמירה לנכרי, אבל כשעשה על דעת עצמו מותר ליהנות ממעשיו.
61. יחוד זוג משקפים לשבת. הרב משה ירדני. שו"ת **ויאמר משה**, ח"ב, סי' יז, עמ' קב-קג. אינם מלבוש, ולא צריך לייחד. הסכים עמו הרב מאיר מאוזו. -בסי' כו עמ' קמה-קנא אסר ליישר מוט משקפים שהתעקם.
62. אבד הבורג של המשקפיים בשבת. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' צד, עמ' קכז-קכח.
- כשצריך כלי מיוחד של מומחה לתקנו, אין המשקפים מוקצה ויכול להדקם רפוי.
63. לבישת משקפים על ידי כהן בעבודתו. הרב פנחס אברהם מייזרס. **המאור**, ניסן-איוון תשע"ז, קכח-קלב.
- ראיה חלשה אינה מום, ואין במשקפים משום יתור בגדים.
64. רחיצת עדשות מגע רכות בשבת. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' עו, עמ' קג-קי.
- מותר לרוחצם, כי החומר הפלסטי אינו בולע כלל.
65. הנחת עדשות מגע בחומר ניקוי בשבת. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. שו"ת **שבטי ישראל**, ח"א, סי' יב, עמ' קל-קלט.
- פרטי ההלכות מתי מותר, ומתי רק בשינוי או על ידי גוי.
66. החזרת עדשות לנזול חיטוי בשבת. הרב רחמים משה שיעור. **מחקרי ארץ**, ח"ו, או"ח, סי' קלו, עמ' רכו-רכז.
- סיכום דעות רבני זמננו להתיר החזרת עדשות למים אם לא התיבשו, וכשיש בהם חומר חיטוי נכון להחמיר.
67. טחינת כדורים במכשיר המיועד לכך. הרב מסעוד משולם. קובץ **מדרש רשב"י**, ח"א, סי' נז, עמ' קה.
- מותר לטחון כדורים לחולה שאין בו סכנה, אך לא בכלי המיוחד לכך משום עובדין דחול.
68. הדבקת שן תותבת בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' לט, 119-121.
- אסור להדביק בשבת שן תותבת בדבק זמני משום איסור תופר.
69. שיניים תותבות שנקבעו על ידי אומן ונפלו מעצמן בשבת. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"א, סי' יד, עמ' מט-נב.
- דיון אם יכול להחזירם לפיו באשר מחזי כבונה.
70. הידוק שיניים תותבות על ידי אבקה בשבת. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' לז, עמ' קכד-קכה.
- בשעת הדחק יש להקל בזה.
71. מעלית (רגילה) בשבת לנכים לצורך מצוה. הרב שמואל דוד. **תחומין**, לז, 27-32.
- יש בה כמה איסורי שבות דרבנן, ומותר למי שרגלו כואבת להשתמש בה לצורך הליכה וחזרה מבית הכנסת. אין הוראה זו לפירסום ולרבים, רק ליחיד לפי מצבו.

72. נסיעה בקלנועית בשבת. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' מג, עמ' פא-פב. אסורה בהחלט גם לזקן מופלג משום זילות השבת.
73. מאכל שנתבשל בשבת עבור חולה. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' מט, עמ' שצו-תד.
- רבים מהפוסקים אוסרים את האוכל במוצאי שבת מחמת בישולי עכו"ם, אבל הכלים מותרים אחרי מעת לעת.
74. בישל לחולה בשבת והבריא באותו היום. הרב בניהו דייך. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' כה, עמ' קסח-קעד.
- מותר לאכול מה שבישל הגוי בשבילו או הבריא מזה, אבל במוצאי שבת לא יאכל החולה מכיון שיכול ישראל לבשל עכשיו, ואין הכלים צריכים הכשר.
75. מכשיר אדים לרפואה בשבת. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפוד**, ח"א, סי' לב, עמ' קעד-קפג.
- בהכנסת המים יש איסור בישול הגם שהם מתאדים. בס"י מג עמ' רמז-רנא דן באיסור קוצר כשדילדל עובר במעי אמו.
76. הדלקת סיגריה בשבת לחולה סכיופרני. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' נד, 164-165.
- יש לברר עם הרופאים מה בדיוק נדרש לחולה האסיר, ואם יש לזה תחליף שאין איסורו מן התורה. בס"י נה, 166-167, הורה להפעיל מוסיקה מערב שבת לאדם עם מרה שחורה שיכול להגיע לאובדנות.
77. חשש איסור רפואה בשבת סודה לשתיה. הרב מאיר גרוס. שו"ת **אמרי מאיר**, סי' טז, עמ' לט-מא.
- חולק על הרב ישראל ולץ, וסובר שמותר לשתות את רפואת סודה לשתיה למניעת אולקוס בקיבה.
78. **נפשנו בחיים**, הלכות רפואה בשבת. שערים א-ג: דיני שבת הקשורים לחולה, יולדת ומעוברת. שער ד: מדרך הלכתי רפואי לפי סדר א"ב. הרב חיים טבק. ירושלים, צוף, תשע"ו, 38, 51, 13 עמ', איורים. בסוף בירורי הלכה.
79. רפואה ופיקוח נפש בשבת. הרב אביגדור נבנצל. **תחומין**, לו, 143-145.
- מסורות מפסיקת הרב שלמה זלמן אוירבך.
80. חילול שבת בדברים שאין בהם פיקוח נפש לצורך חולה שיש בו סכנה. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"ב, סי' י, עמ' קלו-קמ.
- לא יעשה ישראל מלאכה דאורייתא, ואיסורי דרבנן עדיף בשינוי או על ידי קטן.
81. הצלת עוברים (ביציות מופרות) בשבת. הרב ראם הכהן. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 43-56.
- מרבני זמננו פסקו שמותר לחלל שבת כדי להציל עוברי מבחנה.
82. חילול שבת כשיש חשש לעיוורון. הרב אפרים כחלון. שו"ת **אך טוב לישראל**, ח"ב, סי' ד, עמ' נא-נט.
- חשש בעיניו ויש חשש שיאבד אפילו עין אחת מחללים עליו את השבת.
83. היתר חילול שבת לצורך שהיה בבית החולים עם חולה שיש בו סכנה. פרופ' חיה ויינברגר. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 189-192.

- בתגובה למאמר הרב יאיר פרנק סבורה שהשהות עם החולה מסייעת לטיפול בו, ויש בכך פיקוח נפש של ממש. בעמ' 192-195 דברי שלומית הילה חי על הקבוצה למציאת אחאים ומניעת גילוי עריות, עם פרק מתזכיר חוק בנק הזרע. בעמ' 196-202 הערות הרב מרדכי אלתר על מאמרו של הרב משה מרדכי פרבשטיין בגדרי ספק פיקוח נפש.
84. גדרי מיחוש בעלמא בנוגע לרפואה בשבת. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' קלא-קמא, עמ' קצ-רט.
- ענינים נוספים: סם לכאב, מדידת חום בשבת, שינוי בלקיחת תרופה, חולה שיש בו סכנה, רפואה בשבת בזמננו, כיבוי לצורך חולה.
85. לימוד חכמת הרפואה בשבת. הרב יהושע השל לכוב. **פני לבנה**, סי' פב, עמ' תמ-תמב. אסור לחלל שבת בטלטול סייף שמחויבים בו הסטודנטים, ואין לשמוע הרצאות אפילו מבלי לרשום גזירה שמא יכתוב.
86. חילול שבת על ידי חברת הצלה. הרב יום טוב שוורץ. **אדני נחושת**, ח"א, סי' עב, עמ' שעז-תב.
- אין להם לחלל שבת, מפני שאפשר על ידי גוי.
87. התקשרות לאמבולנס בשבת במקום חשש סכנה. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' סח, עמ' קפ-קפח. אין להתקשר בשינוי, אבל האשכנזים מתקשרים בשינוי.
88. חזרת רופא או איש הצלה לביתו ברכבו. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' מ-מב, עמ' קלד-קמד.
- כשיש חשש שלא יהיה מי שיתנדב, אזי התירו סופו משום תחילתו גם באיסור דאורייתא. רופא יכול לחזור לביתו באופניים דרך מקום שאין בו עירוב, כשהוא באקראי ולא דרך קבע, ומשתדל שלא לעצור בדרך.
89. איש הצלה או רופא שיצא להציל בשבת. הרב דוד בלום. **המאור**, תשרי-חשון תשע"ז, סה-סז; שבט-אדר, סה-סז.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק שהתירו סופם משום תחילתם רק באיסורים דרבנן.
90. נסיעת רופא באופניים בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **שו"ת אבני דרך**, ח"ט, סי' נא, 157-160.
- עדיף שיסע ברכב בית החולים המונהג על ידי גוי, וכן הסכים הרב יוסף ליברמן והרב בניהו דיין בתשובתו. בס' נב 161-162 כתב, שלתוספת שבת לחברי ארגון הצלה מספיקה דקה אחת לפני שבת.
91. אם צריכים אנשי הצלה להודיע לחבריהם שכבר אין פיקוח נפש. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' מג, עמ' קמה-קמח. מחזק את דעתו שיש להודיעם להימנע מלבוא.
92. תשלום לרופא על בדיקה בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' לא, 92-93.
- מותר לרופא לקבל תשלום, אבל יקבלו במוצאי שבת בהבלעה.
93. להתפלל על אשתו שלא תלד בשבת. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' סט, עמ' קפט.

- מסקנת הפוסקים שיש להתפלל שהלידה לא תהיה בשבת.
94. מעוברת בחודש התשיעי שיש לה צירים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' מ, עמ' רלח-רמח.
- כשיש לה פתיחה של ששה או שבעה ס"מ ויורדים מים עם דם, דינה כיולדת לענין חילול שבת ואכילה ביום כיפור.
95. ליווי יולדת לבית חולים. הרב בנימין בנימין. **ידיד ה'**, ח"א, סי' ו, עמ' סא-סו. מותר ללוות יולדת כשמבקשת זאת, וגם כשיש חשש שתבקש אחר כך. כשאומרת בפירוש שאינה צריכה אין להקל, והמקל בדיעבד יש לו על מה לסמוך בפרט בלידה ראשונה.
96. סיוע של הבעל לאשתו היולדת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' נג, 165-163.
- גיורת בלי קרובים שפוחדת בלידה הראשונה ורוצה שבעלה יהיה בחדר הלידה, מותר לו להיות שם שלא כנגד התורף להרגיעה, אך לא יגע בה כשאין חשש שתטרף דעתה.
97. שימוש בתרופות בשבת. הרב משה צוריאלי. **תחומין**, לו, 174-178. יש להקל בזמננו בסוגים שונים של תרופות, ויש מתירים אף ביום טוב.
98. לקיחת ויטמינים בשבת. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' לח, עמ' קכו-קלא. יש להקל ליטול ויטמינים, במיוחד כשיש בהם תמצית שום, וכן קלי הצום בערב תשעה באב שחל בשבת.
99. בדיקות חולי סוכרת. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"ד, סי' ד, עמ' תקסג-תקסד.
- בשתי צורות הבדיקה יש איסורי תורה, ואחד מהן יותר קל.
100. חולה סוכרת שצריך להוציא דם מאצבעו לשם בדיקה. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' כה, עמ' קעד-קעט.
- יכול לבדוק את רמת הסוכר בדמו, כי נחשב לחולה של חשש סכנה. מותר לעשות בדיקת ביוץ לחשוכי ילדים שלא קיימו מצות פריה ורביה.
101. נטילת כדורים טבעיים בשבת למניעת נשירת שיער או סתימת תיאבון. הרב אשר חנניה. **שערי יושר**, ח"ה, סי' סט, עמ' שמה-שמו.
- מותר ליטול כדורים אלו בשבת, והמחמיר להמיס אותם מערב שבת תבוא עליו ברכה. מחלוקת בנטילת כדורי ויטמינים לחיזוק מזגו. בס"י צד עמ' תמ אסר לתת לחולה שימיו ספורים לעשן כשלדעת הרופאים זה יקצר את ימיו.
102. נטילת אספירין בשבת. הרב יום טוב שוורץ. שו"ת **אדני נחושת**, ח"א, סי' סה, עמ' שלב-שלה.
- מי שחש בראשו אינו יכול ליטול כדורי אספירין בשבת.
103. חיתוך גלולה רפואית לשתים בשבת. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' יט, עמ' קעז-ר.
- עומד על דעתו שאסור מחמת מלאכת מחתך, לעומת תשובת הרב חנן כהן שמחיר. בס"י כב עמ' רא-רב השיב שאיסור רפואה בשבת נוהג גם בקטנים.

104. משיחת וולווטה על הידים בשבת. הרב יצחק רצאבי. **עולת יצחק**, ח"ג, סי' קכה, עמ' רסג.
- המשחה אינה מרפאת רק מרככת ומותרת. בס"י קכז עמ' רסה ביאר שמותר להסיר בשבת ציפורן שפירשה רובה, והמחלוקת היא ברצועות דקות שפירשו מן העור.
105. הטכניקה העדיפה לסגירת פצעים בשבת ויום טוב. הרב שי ויסבורט. **תחומין**, לו, -56.45.
- סדר העדיפות: הדבקה, סגירה בלייזר (פוטו כימית), סיכות מהדק, תפירה בחוט ומחט.
106. הוצאת רסיסים מגופו בשבת באופן שיצא דם. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' לד, עמ' קצז-רד.
- מותר להוציא רסיסים במחט משהוברר שאי אפשר באופן שלא יצא דם. זריקות מותרות בשבת, כגון אינסולין לחולי סוכרת.
107. ציפורן שפירשה רובה. הרב זמיר מימון. **אור תורה**, תקצה, תשע"ז, קעב-קעה.
- אסור לתולשה כי גם בה שייך כלפי מעלה כמו בציצין.
108. השתמשות בשבת במשקה נגד צרידות. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' נד, עמ' צט-קא.
- מותרת רק כשאינו צרוד כלל, ורוצה רק להנעים ולבסס קולו. מותר לקחת כדורי ריטלין בשבת.
109. שימוש באבקת צבע (פודרה) לאיפור בשבת. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' יז, עמ' קסה-קע.
- תמוהה דעת הרב משה פיינשטיין שמותר לשים על הפנים בצורה רפויה.
110. לשים בשבת אבקה בתוך הפוזמקאות כדי להעביר את הריח רע מהרגלים המזיעות. הרב חנוך רב פדווא. **חשב האפור**, ח"ב, סי' נט, עמ' שכ-שכא.
- יש לחוש להחמיר, אבל הרוצה להקל אין מזניחים אותו.
111. הסובלים מפטריית רגליהם ונאלצים לחכך בשבת. הרב נחמן נתן ויינשטוק. **עומק ההלכה**, סי' נא, עמ' קפז-קצ.
- יש ללמד זכות על אלו שיש להם צער גדול במניעת החיכוך ואין כוונתם לתלוש מהעור.
112. בליעת לקטזין בשבת. הרב אלכסנדר זאב רונס. **תחומין**, לו, 179-185.
- יש כמה טעמים להתיר בליעת כדורי לקטזין שהן למניעת הפרעות בעיכול החלב.
113. מדידת כמות אנטיביוטיקה במזרק. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' מג, 139-141.
- מותר למדוד את כמות האנטיביוטיקה שהיא צורך רפואי, אבל לא למדוד כמות קלוריות לצורך דיאטה.
114. טיפול לחשוכי בנים בשבת. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"א, סי' לה, עמ' תכב-תלו.
- כשמועד הטיפול לשאיבת הביצית והשתלתה מופרית מחדש יוצא בשבת ובעת נידתה מותר לעשותו, ולכתחילה ישתדלו למצוא רופא נכרי או יהודי מחלל שבת.

115. התעמלות בשבת. הרב יעקב גגושבילי. שו"ת **שיח יעקב**, ח"א, סי' לז, עמ' קלז-קלח. מתיחות בוקר להתרעננות מותרות, אבל לא ריצה או פעולות הכרוכות בהתאמצות, וכל שכן מכשירי כושר אסורים.
116. התעמלות ורפלקסולוגיה בשבת. הרב אשר חנניה. **שערי יושר**, ח"ה, סי' סז-סח, עמ' שלז-שמה.
- אין לעשות התעמלות בשבת, והרוצה לסמוך על המקילים אפשר שיש לו על מה לסמוך. אין לבריא לעשות רפלקסולוגיה ופיזיותרפיה בשבת, ויעשה רק כשהוא חולה שאין בו סכנה. ניתן לערבב מערב שבת תרופה במאכל או במשקה כשיש לו כאבים ומיחושים, אבל לא לערבב בשבת.
117. מי שצריך ללכת חוץ לתחום לצורך חולה. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' קפד, עמ' שכח.
- ספק אם הותר כדי שלא יימנע מלהזדרז בעתיד במקום פיקוח נפש.

ג. מועדים

118. מכירת חמץ של מחוסר הכרה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' מב, 127-129.
- מי שאושפז לפני פסח בלי הכרה, יש דעות שיכולים שכניו למכור עבורו את חמצו לזכותו.
119. משחות לרפואה בפסח המכילות קמח. הרב משה ישראל. **משה ידבר**, פסח, סי' ו, עמ' מח-מט.
- יעשה מקמח וחלב בלי תערובת מים, ולמעשה מותר גם עם מים כי מערבים בהם סמנים קשים ומרים המזיקים לאוכלם.
120. ויטמינים מאכל בריאים בפסח. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' קפט, עמ' שלט-שמ.
- אין להקל לנוטלם לחיזוק הבריאות כשאין צורך רפואי. -בסי' רלד עמ' תג-תה הורה בענין מניעת פתי ושוטה מאכילת דברים אסורים.
121. זריקה עם אלכוהול בפסח. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' מו, 136-138.
- מי שנשרט עמוקות יכול לקבל זריקת טטנוס נגד חלודה, הגם שמחטאים קודם את המקום באלכוהול. הסכימו לזה הרבנים אביגדור נבנצל ומשה רחמים שעיו.
122. עישון סיגריות (בלי השגחה) בפסח. הרב יצחק יוסף. **משנת יוסף**, י, תשע"ה, טז-כד. סיכום הדעות שאין לחוש לחמץ בסיגריות, אבל יש להתרחק מהעישון בכלל.
123. הסבת איטר בליל הסדר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' נ, 146-147.
- יסב בשמאל כל אדם, אך אם הסב בימין יצא בדיעבד.
124. הסיבת איטר. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' כח, עמ' קפט-קצב.
- יסב ככל אדם על צד שמאל, ובדיעבד אם הסב בימין יצא.
125. חולה אלצהיימר בליל הסדר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' נא, 148-149.
- אינו מוציא ידי חובה בקידוש ובקריאת ההגדה. -בסי' סד, 185-186, התיר להזמין בחול המועד עבור יולדת מקום בבית החלמה, כשהאשה רוצה להיות שם מיד אחרי החג לצבור כוחות. -בסי' צ, 244-247, לא אסר לאורח להביא ממחקים לילדים, ואף שמזיקים לשיניים הרי יכולים לצחצחם.

126. חולי צליאק שאינם יכולים לאכול חיטה. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"ג, סי' ט, עמ' תסז-תסח.
- יכולים לאכול מצה משבולת שועל-בסי' ל עמ' תפה-תפו, בסי' עז עמ' תקיז, ובסי' קי עמ' תקמד ענה על איטר בנטילת לולב ובתפילין. - בסי' סב עמ' תקיב השיב על אשה שיש לה עדשות בעיניה.
127. הקיא לאחר אכילת אפיקומן. הרב רחמים משה שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ו, או"ח, סי' קנד, עמ' רמח.
- כשאינו יכול לאכול עוד רק לשתות יין יוסיף על המחיה בברכת על הגפן, וכשחושש שעל המחיה אינה פוטרת ברכת המזון יהרהר אותה בלבד.
128. הסרת שיער לגבר בימי העומר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' עג, 201-202.
- אין להתיר לאדם שער מאד בראש או בחזה להסיר את שערותיו בימי העומר, ורק משום שלום בית יש להקל. - בסי' עד, 203, התיר לקצר בחול המועד את שער הבת הסובלת מריבוי כינים.
129. רפואה ביום טוב. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"א, סי' נט, עמ' שכח-שלו.
- מי שסובל ממיחושים או כאב או כל צער, יכול להקל לקחת תרופות מבלי לחשוש לשחיקת סמנים.
130. עישון סיגריות ביום טוב בזמננו. הרב יצחק רצאבי. **עולת יצחק**, ח"ג, סי' קנג, עמ' שמב-שמג.
- אסור לעשן ביום טוב ראשון ושני, אבל בנרגילה מותר.
131. שילוח סעודות לבתי חולים ביום טוב ראשון עבור יום טוב שני. הרב אהרן וידר. **זרע יעקב**, לט, תשע"ז, קכג-קכח.
- אין לבשל מיום טוב ראשון לשני, אבל לשלוח מותר.
132. הסרת שיער בחול המועד. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"א, סי' עא, עמ' שעח-שפא.
- הסרת שיער בכל גופו לצורך רפואי ומניעת צער מותרת, אבל לא לייפוי ונוי.
133. צביעת שיער האשה בחול המועד. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' צו, עמ' רלב-רלג.
- אשה יכולה לצבוע את שיערה בחול המועד על ידי חינה, אבל לא לגלח את שער ראשה.
134. ניתוח בלייזר להסרת משקפים בחול המועד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' סח, 202-203.
- כשאין אפשרות לעשותו אחרי החג מותר לעשותו בחול המועד, וכן הסכימו הרבנים אביגדור נבנצל ויוסף ליברמן.
135. נטילת כדורים קלי צום לבריא לפני תשעה באב. הרב משה ירדני. **ויאמר משה**, ח"ב, סי' כט, עמ' קסב-קסה.
- מותר לכתחילה ליטלם גם קודם יום כיפור, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

136. הבדלה למעוברות ומיניקות בתשעה באב דחוי. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' לח, עמ' רלה-רמב.
- ישתו רביעית ממין ענבים או בירה שחורה, ויכולים להוציא בזה את בני המשפחה.
137. עישון סיגריות בתשעה באב. הרב חיים רוטר. שו"ת **שערי חיים**, ח"ג, סי' נט, עמ' קצז.
- אסור לעשן בכדי שיתמעט מכבודו והנאתו, אבל מי שהורגל ביותר יש להקל לו אחרי חצות בתוך ביתו, והזקוק לזה להפעלת המייעים מותר לו גם לפני חצות בצנעה.
138. מי שלא חש בטוב, ויש חשש שלא ישרים את תענית תשעה באב. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' צח, עמ' רלד.
- אם בדעתו לצום עד חצות יכול לומר ענו, ויכול לעלות לתורה.
139. מעוברות ומיניקות בתשעה באב דחוי. הרב אוריאל חובר. שו"ת **ברכת אוריאל**, ח"א, סי' מב, עמ' קעד-קעח.
- פרטי ההלכות של חולים, יולדות, מעוברות ומיניקות בתשעה באב שנדחה.
140. תינוק שלא יכלו למולו בזמנו מחמת חולי, וחל היום הראשון שיכולים למולו בתשעה באב. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' ג, עמ' כו-כח.
- לא ידחו את הברית למחרת אלא ימולו בו ביום, וכן פסק הרב זאב מינצברג.
141. התוקע לחולה לאחר השקיעה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' מו, עמ' רעט-רפב.
- יכול לתקוע בברכה.
142. חולה שהורה לו הרופא לא לצום בצום גדליה. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, או"ח, סי' צט, עמ' רלה-רלז.
- מי שעבר התמוטטות עצבים בתחילת אלול וקיבל זריקות לחיזוק הגוף והנפש, עליו לשמוע לרופא שהורה לו לא לצום בצום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום הכיפורים.
143. חולה ביום הכיפורים. הרב ירמיה מנחם כהן. שו"ת **והרים הכהן**, ח"ה, סי' לט, עמ' קלח-קמא.
- דרשה לשבת שובה בפלפול הלכה.
144. הכנסת אוכל לחולה ביום כיפור דרך החלחולית (פי הטבעת). הרב חיים עוזר גרודזנסקי. **אחיצור**, ח"ג, סי' סא, עמ' רסד-רסו.
- אין על זה שם אכילה כשלא בא דרך הגרון, ואין שום חיוב על מה שמכניס למיעיו.
145. קידוש לחולה או קטן ביום כיפור שחל בשבת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' לט, עמ' רמ-רמג.
- אין מצות קידוש ביום כיפור, אבל צריך ליטול ידיים ולברך ברכת המזון עם רצה ויעלה ויבוא.
146. פחות מכשיעור לחולה הצריך לאכול ביום הכיפורים. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' עא, עמ' קב-קו.
- הגרי"ז סיפר בשם אביו הגר"ח מבריסק שאל לו לדקדק בשיעורים.

147. משקה מר לחולה שאין בו סכנה ביום כיפור. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' סט, עמ' קלה-קלו.
- די למררו באופן שאין זו דרך שתיתו, ואין צריך לפוגמו לגמרי שיהיה מר מאד ויצא מכלל שתייה.
148. אינפוזיה לחולה בכדי שיוכל לצום. הרב עובדיה יוסף. **משנת יוסף**, תשרי תשע"ו, ה. יעשו מערב יום כיפור כמנהג הרב יוסף שלום אלישיב, ולא כאגרות משה, או"ח, ח"ג, צ שאסר.
149. האכלת זקנים הסובלים מאלצהיימר ביום כיפור. הרב יצחק מרדכי רובין. **מוריה**, תט-תיא, תשע"ז, שכא-שכו.
- יש לברר בכל זקן חסר דעה ממתי נחשב כשוטה, ואז מותר להאכילו אפילו בידים, גם על ידי עובד זר המטפל בו.
150. צום נשים הרות ביום כיפור. הרב משה צוריאלי. **תחומין**, לז, 71-81.
- כשהיא בדרך כלל בריאה תצום. כשהיא אחרי שתי הפלות או בהריון על ידי טיפולים רפואיים או בחודש התשיעי, אינה צריכה לצום. תשאל לפני יום כיפור את הרופא המטפל אם לצום, ולדעת הפוסקים יכולה לסמוך עליו גם אם הוא חילוני.
151. קיום מצות עשה בחשש מחלה. הרב יהודה סילמן. **מוריה**, תט-תיא, תשע"ז, רנז-רסג. מקורות לפסיקה כשיש חשש למחלה בקיום מצוות סוכה, מצה ומרור, וניקוי בית ההורים המאובק הגורם לאלרגיה.
152. חולה שמדליק על ידי שליח. הרב אליהו בחבוט. **משנת יוסף**, ח, תשע"ה, לו-לט. יפה הורה הרב עובדיה יוסף שהשליח יברך.
153. קריאת מגילה על ידי רופא בליל פורים שחל במוצאי שבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ט, סי' כ, 118-125.
- רופא שנמצא במשמרת בליל פורים שחל במוצאי שבת לא יקרא בשבת מפלג המנחה, אלא ימתין ללילה ויקרא בהפסקות מכיון שבלילה החיוב מדרבנן, אבל לא ביום שהחיוב מדברי קבלה.
154. אכל סעודת פורים ושתה יין רב עד שהקיא את כל מה שאכל. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבוני**, ח"ה, סי' כו, עמ' קא-קג.
- כשהקיא אחרי שעה או שעתיים אינו צריך לחזור ולאכול.
- ד. איסור וטהרה**
155. שחיטה בקרני לייזר. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ה, סי' סב, עמ' קצה-קצו.
- הסיבות שאינה מותרת הגם שיש לה יתרונות.
156. היבטים בריאותיים הלכתיים בהעסקת שוחטים ובודקים. פרופ' יהודה לרמן ואהוביה גורן. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 91-106.
- סיכום דעות הפוסקים אם יש הגבלת גיל או כשהידים מרתות.
157. מציצת דם יבש מהשפתיים כשיש שם קילופי עור. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ג, סי' עד, עמ' רנג-רנה.

- מכיון שניכר שהדם מגופו מותר גם בפרהסיא. בס"ק ע"ס"ק סה התיר לתקן משקפים שבורים בחול המועד. בס"ק סז-סח השיב שיש שכר למי שנטל כדורים כדי שיצרו לא יתקפנו בנסיונות, או שסימא את עצמו. בס"ק סט כתב שמי שסירס עצמו בגלל נסיונות עבירה חטא חטא גדול.
158. תרופות שהמציאו הרופאים לחיזוק הדם אצל מי שדמו נחלש. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' פה, עמ' קיט.
- מותר לשים תחת הלשון תמציות יבשות של דם בצורת טבילות.
159. לתת לחולה שאין בו סכנה דם שהוצא ממנו החלבון (איווייס). הרב חיים עוזר גרודונסקי. **אחיצור**, ח"ג, סי' לא, עמ' קנג-קנה.
- דם שהוצא ממנו אחד היסודות בצורה כימית פקע איסורו, והוא כדם שנתבשל או שנתייבש ומותר לחולה שאין בו סכנה.
160. הנהגת מי שאלרגי למוצרי חלב. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' נג, עמ' שטו-שיז.
- יכול לשבת בסעודה ליד מי שאוכל מאכלי חלב, ויכול להכין מאכלי חלב אחרי שאכל בשר.
161. בשר בחלב בשולחן אחד לאלרגי. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' קיד, 307-305.
- האלרגי לחלב יכול לאכול בשר כשיש על השולחן מוצרי חלב, וחלק עליו הרב יוסף ליברמן.
162. כשרות מוצרים שנוצרו מהנדסה גנטית. הרב ד"ר ישראל מאיר לוינגר. **המעין**, נח, ד, תשע"ז, 36-31.
- הרקע לנושא ההנדסה הגנטית וההשלכות ההלכתיות.
163. חולה מסוכן שצריך לאכול לרפואתו מאכלות אסורות. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' עג, עמ' תל-תלה.
- אין בכך טמטום הלב מכיון שהותר לו.
164. הכנסת קטן לבית חולים בחוץ לארץ בו מאכילים מאכלות אסורות. הרב יצחק מרדכי רובין. **תבונות**, ח"א 2, תשע"ז, תרלא-תרלה.
- ישתדלו אם אפשר שיגישו לו בבית החולים רק מאכלים צמחוניים.
165. החיוב להוציא שוטה ממוסד שמאכילים בו מאכלות אסורות. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' מז, עמ' קסד-קסז.
- מידת חסידות להוציא משם את אחיו שנמצא שם יובל שנים, אבל אין חיוב על אח עני לטפל בזה. בס"ק מח עמ' קסח-קעב דן במצות חינוך בילדים הלוקים בשכלם כגון בני תסמונת דאון.
166. בישולי עכו"ם בנותר ממה שבישל גוי לחולה בשבת. הרב רחמים משה שעיו. **מחקרי ארץ**, ח"ו, יו"ד, סי' ח, עמ' לב רפ-רפב.
- כשבישל לחולה שיש בו סכנה מותר הנותר, ונחלקו הראשונים במה שבישל לחולה שאין בו סכנה. בס"ק ו עמ' רפו השיב שאין איסור לתלוש את שער הזקן עם פינצטה, אבל על פי הקבלה אסור לתלוש את שערות הזקן מן השורש. בס"ק טז עמ' שו כתב שאין להתפלל שלא יחלה, אלא שימשיך להיות בריא.

167. בישול עכו"ם עבור חולה שאין בו סכנה ביום חול. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' פה, עמ' קסו-קסח.
- לכתחילה ראוי להחמיר כדעת הרבה פוסקים, אבל אין למחות ביד המקילים כי יש לזה לימוד זכות.
168. קונטרס בענין עישון סיגריות. הרב בנימין בנימין. **ידיד ה'**, ח"א, סי' י, עמ' קלב-קפ.
- הנושאים: האם מותר לעשן, אם יש לברך עליו, האם סיגריות נחשבות אוכל, האם מותר לעשן במקום שיש ציבור בו אין מעשנים, בקשת אב מבנו שיקנה לו סיגריות, החיוב להיגמל מעישון, יציאה בשבת לרשות הרבים בסיגריה העשויה מפלסטיק, מחיקה ביום טוב באותיות המודפסות על הסיגריה, האם עישון נחשב דבר השווה לכל נפש, עישון בשביעית, עישון בתשעה באב.
169. עישון סיגריות על פי ההלכה. הרב בן ציון מוצפי. **שו"ת מבשרת ציון**, ח"ג, סי' יא, עמ' פג-פח.
- בימינו האיסור לכל הפחות מדרבנן, והמעשן במקום ציבורי מותר וחובה למחות בו.
170. הטבק שמדליקים ושואפים העשן. הרב משה טולידנו. **השמים החדשים**, או"ח, סי' לט, פא, עמ' לב-לה, ס-סב.
- לא יכרך עליו, מותר בפסח, ומותר להדליקו מנר של חלב. מותר לעשן ביום טוב ובתענית חוץ מתשעה באב. -בסי' מט עמ' מ התיר להתיר מחלב אשה בשבת, למי שיש לו מיחוש באוזן או בעין. -בסי' נה עמ' מד התיר לשתות מי רגלים בשבת לרפואה. -בסי' עג עמ' נד התיר לחולה מסוכן לאכול חמץ כשהמצה מזיקה לו. -בסי' פח עמ' סה אסר למעוברות ומיניקות לצום תענית חלום. -ביו"ד סי' ה עמ' עט דן בבליעת ערלת זכרים לסגולה.
171. סיגריות אלקטרוניות בהלכה. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ה, סי' סו, עמ' ריא-ריג.
- יש בהם טעם וריח של איסור כשאין עליהם הכשר, ובפסח אסור לגמרי.
172. קנבים למטרות רפואיות. הרב אברהם רוזניקוב. **תחומין**, לז, 105-112.
- הקנבים לצריכה רפואית אינו בגדר סם אלא תרופה, ויש להתירו להקלת סבל. מותר לשימוש בשבת לפי העדיפות: מזון, כדורים, אידי ויעישון. אין בו חיוב הפרשת תרומות ומעשרות או קדושת שביעית.
173. פרחי באך השמורים בסתם יינם. הרב פסח אליהו פלק. **מחזה אליהו**, ח"ב, סי' נא-נב, עמ' תיא-תמט.
- מותר למי שאינו חולה ליטלם להרגעה ועידוד כשמערבם במים. אין איסור סיכה כשמורחם על גופו, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה.
174. הנחה בטיפול שיניים עבור תשלום מראש. הרב נפתלי ישראל גרוס. **שארית אברהם**, יו"ד, סי' יט, עמ' קמט-קנב.
- כשהרופא מתחיל במלאכתו מיד אחרי התשלום אין חשש איסור. רצוי לבקש קבלה מפורטת שנחשבת כשטר.
175. איסור דרכי האמורי ברפואה משלימה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קכה, עמ' תלז-תלח.

- השיטות כגון מח אחד או קינסולוגיה רובן שטות והבל, אבל התורה לא אסרה להשתטות ואין בהם משום דרכי האמורי.
176. סגולה כרפואה. הרב יהושע השל לכוב. **פני לבנה**, סי' פב, עמ' רפו-רצ.
- פודרה שעושים החיילים לעצירת דם מותרת, ואין בה משום דרכי האמורי.
177. סגולות לרפואה הנוגדות את ההלכה, ושימוש בקמיעים וקבלה מעשית. הרב בן ציון מוצפי. **מבשרת ציון**, ח"ג, סי' טו, עמ' קמד-קנה.
- יש להקל להיעזר בסגולות במקום פיקוח נפש, אבל כשאין הזמן בהול יש להמתין לרפואה טבעית. קמיעים שנכתבו על ידי אדם גדול בתורה ובקדושה מותרים, ובקבלה מעשית אסור להשתמש.
178. רפואה על ידי היפנוזה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' סג, עמ' שסט-שעו.
- מותרת ואין בה איסור של כישוף או עבודה זרה, אבל אסור לעשות סיאנסים משום ניחוש וכישוף וקוסם קסמים.
179. קוסם לצורך רפואה. הרב יעקב יוסף טויב. **זרע יעקב**, לה, תשע"ה, רפג-רחצ.
- לדעת כל הפוסקים אין היתר כלל לכישוף לצורך רפואה.
180. גידול שיער לאיש לצורך תרומת שערות לחולי סרטן. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' צט, 271-273.
- מחמת כמה חששות ראוי לבנים לא לגדל שיער, ורצוי להשפיע על הנשים שהן תתרומנה.
181. הסרת שיער בלייזר. הרב אוריאל חובר. **ברכת אוריאל**, ח"א, סי' נח, עמ' רלו-רלט.
- בחורים שיש להם הרבה שערות בגב או בחזה כלפי הצוואר ויוצאות מחולצתם, יש להקל להם להסירם בלייזר. מותר לשים עדשות בצע כחול או ירוק כשגם אנשים נוהגים כך, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
182. הסרת שער בלייזר. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"א, סי' צח, עמ' קצה-קצח.
- אין להתגלח בלייזר ומגונה הדבר.
183. חיתוך שיער לבנה של חבירו באמצע השינה. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' צז, עמ' קפט-קצ.
- יש להימנע מלעבור על האיסור. בס"י צח עמ' קצ-קצה השיב שלא ראוי לאדם צעיר לצבוע את שיערו הלבן, אבל אין למחות ביד המקיל.
184. תרומת שיער של אשה נשואה לצורך הכנת פאות לילדים חולי סרטן. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קמד, 406-408.
- מותר לאשה לתרום משערה, ושכרה גדול מאד.
185. סידור גבות לאיש. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' קיב, 326-328.
- כשהגבות מחוברות וגורמות לו צער וכושה, יכול לטפל בהם גם בלייזר, אך לא יעשה דקות כדרך הנשים. בס"י קיג, 333-329, כתב שיסבירו שלא מן הראוי לצבוע השערות בפורים, אך אם לא יקשיבו והמסיבה רק לבנים אין להחמיר. בס"י קיד, 344-334, הורה למי ששערו מלא קרחות ומתבייש בזה שלא יגלח בתער אלא יטפל בלייזר, או בסם משעי או במכונת גילוח. מצורפות תשובות הרבנים אליהו שלזינגר ומתתיהו גבאי.

186. כחילת העיניים ואיפור העפעפיים הנקרא צלליות לנשים ולכלות. הרב יצחק רצאבי.
עולת יצחק, ח"ג, סי' רעג, עמ' תקע-תקפא.
- צביעת העפעפיים או הריסים אסורה משום פריצות, וכחילת העיניים שהיתה מקובלת בעבר היא רק בתוך העיניים.
187. איפור בכתובת קעקע במקום שיש בו צלקת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ז, סי' נה, עמ' שנו-שסה.
- מותר לאפר גבות עין של בחור שאין לו שם שערות בגלל צלקת, ואין בזה איסור של כתובת קעקע.
188. מחיקת כתובת קעקע שעל בשרו. הרב אפרים כחלון. **אך טוב לישראל**, ח"ב, סי' י, עמ' קלב-קמט.
- בעל תשובה יכול להסיר את הכתובת מבשרו, ויראה שלא להסתכן.
189. מחיקת כתובת קעקע של שם שמים. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' נד, עמ' קצ-קצד.
- יש להקל להסיר את הקעקוע בלייזר או על ידי גוי אם אפשר.
190. בעל תשובה שיש לו כתובת קעקע של השם על גופו. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' קכא, עמ' רלט-רמא.
- אפשר להורידו בניתוח, ועדיף על ידי נכרי אם אפשר.
191. כתובת קעקע לצורך רפואה ובמקום כבוד הבריות. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"ב, סי' יט, עמ' רלח-רנב.
- כשצריך להזריק לחולה כל יום באותו מקום, יעשו בשנים שאחד ידקור במחט והשני ימלא הסימן בדיו. כשנשרו גבות העינים ומתביישת מותר לצבוע המקום, אבל לא להזריק לגדול תחת העור, ולקטן רק על ידי גוי.
192. כתובת קעקע על זרוע כהן. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' ד, עמ' 43-46.
- חולק על הרב צבי רייזמן, וסובר שאין כהן עם כתובת קעקע פסול לעבודה ולנשיאת כפים.
193. קעקועים סביב בעינים המתקיימים שנתיים שלוש. הרב ראובן וובשט. שו"ת **ויען ראובן**, ח"א, סי' לו, עמ' קכה-קכח.
- אין בזה משום כתובת קעקע, ומכיון שנעשה לנוי אינו חוצץ לטבילה.
194. אשה שניטל רחמה בניתוח, ורואה דם בשעת הווסת שרגילה בה. הרב יוסף רוזין. שו"ת **צפנת פענח החדשות**, ח"ג, סי' כח, עמ' סז-עא.
- מכיון שיש לה וסת-ברור שיש לה המקור, וטמאה ככל הנשים. -בסי' לא עמ' עד-עו השיב על אשה שיש לה שבר במעיה והרופא הניח טבעת קבועה ברחמה שלא תצנח, שאינה חציצה לטבילה.
195. רואה דם מחמת מכה ובכאב. הרב דוד מאיר פריש. שו"ת **יד מאיר**, סי' כב, עמ' קלג-קלה.
- מעוברת שקשה לה לבדוק בעומק תסתפק בספירת שבעה נקיים ותשהה העד במקום שתוכל, כי בדיקה זו רק חומרה שהרי היא בחזקת טהרה ומסולקת דמים.
196. ראתה דם מחמת מכה שברחם עצמו. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' צד, עמ' תקיח-תקכח.

- מורי הוראה נהגו להחמיר, אבל הרב יקותיאל פרקש הקל, וכן סבר הרב עובדיה יוסף במקרים מסוימים.
197. דם הנראה בבדיקה רפואית. הרב יצחק רצאבי. **עולת יצחק**, ח"ג, סי' רטז, עמ' תעג. צריך לומר לה שנטמאה, וכל שכן בשבעה נקיים. גם הרב יצחק זילברשטיין השיב כי פשוט שהיא טמאה.
198. דימומים הקשורים בהתקן תוך רחמי. הרב אשר שקאני. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, -147-121.
- התקן שמשחרר הורמון פרוגסטרון הוא הגורם לדימום וטמאה נדה לכל הדעות, אבל כשיש דימום בגלל הכנסת ההתקן או הוצאתו תעשה שאלת חכם בכל מקרה. -בעמ' 148-151 לקט דברי הפוסקים בענין איסור עישון סיגריות.
199. מכשיר חדש לבדיקות המגיע עד מקום שהשמש דש. הרב יצחק רצאבי. **עולת יצחק**, ח"ג, סי' רכה, עמ' תפה-תפו.
- תועלתו למי שבודקת פרקדנית או כבדיקה נוספת לחומרא, ויעשוהו מפלסטיק שרץ מאד בראשו כדי שלא לפצוע את צואר הרחם.
200. מעוברת שהרגישה כאב בשעת הטלת מי רגלים, ופעם אחת מצאה דם. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' קכז, עמ' קעח-קפ.
- לדעת הרופא יש לה שם דלקת, ולכן יש להתירה בלי בדיקה.
201. לסמוך על דעת הרופאים ברואה דם מחמת תשמיש. הרב יהודה אסר. **שו"ת מהרי"א** הנקרא גם יהודה יעלה, יו"ד, סי' קצג, עמ' שלח-שלט.
- גם הדיינים יודעים קצת בחכמת הרפואה, ויש לסמוך עליהם. -בסי' רכב עמ' שעב-שעז השיב על תשמיש עם אשה שהרופאים אסרו עליה ללדת וכבר קיימו מצות פריה ורביה. -בסי' רכט עמ' שפה הקל בשן תותבת שאינה החציצה.
202. כתם בפד היגיני. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' סב-סג, עמ' רכא-רכה. אינו מקבל טומאה מכיון שנמאס ונזרק, ואין בו דין כתם.
203. כלה שלוקחת כדורים לעכב וסתה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' לד, עמ' קכג-קכד.
- כשאירע וסתה בליל החתונה אפשר לסמוך על המקילים על ידי רפואות.
204. נדה שאוכלת עם בעלה הסומא, או כששניהם סומים. הרב בניהו דייני. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' סב, עמ' שעב-שעה.
- צריך שיהיה היכר ביניהם בשעה שאוכלים ליד השולחן. -בסי' סו עמ' שצג-שצט התיר להשתתף בברית של הנולד לאם רווקה, אף כי אין רוח חכמים נוחה מזה. מנהג ירושלים שהסנדק מברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.
205. נדה שמסירה בלייזר את שער בעלה. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"ב, סי' עב, עמ' קלד-קלה.
- הטיפול מכאיב ומעיקר הדין מותר, אבל יש להחמיר כי קשה שלא יגעו אחד בשני.
206. טבילה בליל שבת עם איפור על הפנים. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' קב, עמ' רא-רד.

- אינו חציצה ויכולה לטבול. בס"י קד עמ' רה-רו ענה על כלה שסופרת שבעה נקיים מדם בתולים והבודקת אומרת שיש פציעה לפנים מן הנרתיק, יכולה לסמוך על זה גם בתוך שלושה ימים.
207. חציצה לטבילה בפלטה שצריך להחליפה כל שבוע, בקוביות ובגומיות, ובציפורן המדולדלת. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת בם**, ח"ב, סי' רפח-רצ, עמ' תקלב-תקלה. הפלטה היא חציצה, בקוביות וגומיות מקילים, ובציפורן יש כמה צדדים להקל אם קשה להצריכה לטבול פעם נוספת.
208. טבילה עם ראסטות בשיער. הרב עדיאל אסייג. **תחומין**, לז, 209-217. הרסטות (קבוצות שערות מסובכות) הן חציצה לטבילה, ורק במקרים מיוחדים יש להקל בדוחק לטבול עמם בהוראות מיוחדות.
209. מומחה שעוקר השערות משורשן, ועוברים כמה ימים עד שהשערות נושרות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' מ, עמ' קמ-קמד. יכולה לטבול בימים שבינתיים כי העומד לקצוץ כקצוץ דמי.
210. תפירות כבית הסתרים כגון בחניכיים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' נו, עמ' שלב-שלז.
- כשצריכות להישאר שם חודש וחצי או פחות אינן חציצה.
211. אשה שטבלה בשיניים תותבות. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' עה, עמ' קי-קיא.
- צריכה לחזור ולטבול, ואפילו אם כבר היתה עם בעלה.
212. סתימה זמנית בנקב השן. הרב יעקב קנטורוביץ. **אגרות מלכים**, ח"א, סי' כב, עמ' קכא-קכז.
- נתפשט המנהג להתיר לטבול כשאי אפשר להסירה.
213. אשה שיש לה רטיה למניעת הריון. הרב אברהם ישראל חורי. שו"ת **ביכורי אברהם**, ח"ד, אה"ע, סי' ט, עמ' שפג-שפה.
- כשמחליפים אותה אחרי חודש אינה חוצצת לטבילה, והמחמירה תבוא עליה ברכה.
- ה. נדרים, מילה**
214. שוחט שנדר בעת חוליו שלא ישחט עוד. הרב יהודה אסד. שו"ת **מהרי"א**, יו"ד, סי' ט, עמ' טז-יח.
- לפי דבריו לא נדר כלל, ומהיות טוב שיתירו לו.
215. נתן מעטפה לצדקה לרפואת מחלתו, והגבאים נתנו כבר מחצית לפני שנפטר. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"א, סי' קד, עמ' שמה.
- מותר להם לתת את המותר לצורכי נישואי היתומים, אך מכיון שהאם יכולה לשאת בהוצאות אלו – יעשו הגבאים כראות עיניהם.
216. טיפול רפואי באב כשזה כרוך בהוצאת דם. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' עו, עמ' תלט-תמז.
- על הרופא להימנע מטיפול באביו אף על פי שמוחל לו, ומותר רק במקום פיקוח נפש או ספק פיקוח נפש.

217. זקן ואינה לפי כבודו. הרב שלמה כהן. **כרם שלמה**, סי' ט, עמ' לה-נג.
מכלול עניני זקן ואינה לפי כבודו לגבי השבת אבידה ועוד.
218. **תורת העובר**, כולל דיני הצלתו בכטן אמו, איסור רציחתו, אולטרה סאונד לאור ההלכה, הפלה במקום חולי וסכנה לאמו, הריונות בסיכון, דיני הקדמה וזירוז לידה, טיפול בנפלים, אינקובטור לאור ההלכה, טיפול בפגים ובילודים, תשלום דמי ולדות. הרב ישי יצחק שרגא. ירושלים תשע"ז, תתסג עמ', הסכמות, הקדמה, מפתחות, הנצחות. בעמ' תרסה שער: תשובות ובידורים בהלכות רפואה ופיקוח נפש.
219. **נשמת הבית**. הריון, לידה, הנקה ואמצעי מניעה. בחסות הרבנים יהודה הרצל הנקין ויעקב ורהפטיג. עשרות תשובות לשאלות שהגיעו מהשטח, עם הרחבות הלכתיות ונספח רפואי. ירושלים, מדרשת נשמת וספרי מגיד, תשע"ז, 367 עמ'.
220. הכלאה אנושית. שלומי רייסקין. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 5-13, איורים.
בירור השאלות ההלכתיות הכרוכות במיזוג תאומים ברחם.
221. תינוק שנולד במשקל קטן מאד, וצריך לטפל בו בהרבה חמצן אלא שזה פוגע במח וגורם לעיוורון. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"א, סי' עז, עמ' רסא-רסד.
יש להיענות למשאלת ההורים להיות בשב ואל תעשה, כי לא יוכלו לעמוד בצער של גידול ילד עיוור פגוע מח.
222. הקדמת וזירוז הלידה. הרב שמואל ברוך גנוט. **המאור**, ניסן-אייר תשע"ז, קמ-קמב.
הרב חיים קנייבסקי מורה לעשות זירוז כשלדעת הרופאים זה נחוץ.
223. מילת הנולד מהפריה מלאכותית או מבחנה. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' עט, עמ' תנח-תנט.
הרב עובדיה יוסף התיר למולו בשבת, אבל יש לנהוג כהרבנים יוסף שלום אלישיב ושלמה זלמן אוירבך שהחמירו בספק דאורייתא.
224. **תורת הברית**, אוצר הלכות ומנהגי ברית מילה. הרב מרדכי ששון. ירושלים, צוף, תשע"ו כ-700 עמ'. בסופו קונטרס רפואי המבאר את התהליכים הרפואיים הכרוכים במצות מילה.
225. ברית מילה עם כפפות. הרב משה זאב הכהן. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 14-16.
מותר למול בכפפות כפי שנצרך מחוקי ההיגיינה, ואין בזה משום חציצה או ביזוי מצוה.
226. הטפת דם ברית למי שלפי הגאונים נימול טרם זמנו. הרב מרדכי פטרפריינד. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 17-22.
כשמלו אותו ביום השמיני לשיטת רבנו תם שהוא השביעי לשיטת הגאונים, אינו צריך לחזור להטיף דם ברית.
227. בדיקת דם בשבת לצורך מילה. הרב נפתלי ישראל גרוס. **שו"ת שארית אברהם**, או"ח, סי' י, עמ' סג-סו.
יש צדדים להתיר בתינוק שזמן מילתו בשבת.
228. מילת חולי צהבת. הרבנים אבישי גרינצייג ושלמה מחפוד. **מסורה ליוסף**, ח"ט, 166-149.

- דיון אם ירוק ככרתי לדעת הרמב"ם היינו חיזור חסר דם, ולכן אין להימנע ממילת חולי צהבת, או שאין לזוז מקביעת חז"ל להמתין שבוע עד שיכריא.
229. צהבת הילוד. הרב אבישי גרינצייג. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 23-33, איורים.
- סקירה רפואית והלכתית לפיה ניתן כיום למול תינוק צהוב שבעבר דחו את מילתו.
230. הגדרת תינוק ירוק שאין למול אותו. הרב יהודה אסד. **שו"ת מהרי"א**, יו"ד, סי' רמ, עמ' תב.
- ישאל את הרופא, ויסמוך עליו כפי שיאמר אם למול או לא. -בסי' רמד עמ' תיט-תכ ענה על תינוק שנימול וכעבור חודש נחכסה האבר, שיש להמתין עד שיתחזק כוחו ויוכל לסבול מילה שניה. -בסי' רנד עמ' תמג נשאל על תינוק שהתעלף והשיבו את רוחו, אם נחשב חולה בכל גופו לגבי מילה בשבת. -בסי' שנד עמ' תרצא ענה על כניסת אשת כהן מעוברת לאהל המת. -בסי' שסז עמ' תשיא השיב שיכול רופא ליטול שכר על אישור המוות, ואין בזה משום משתכר באיסורי הנאה.
231. דחית ברית מילה בגלל דלקת בעיניים. ד"ר אחיה נמט. **תחומין**, לו, 127-136.
- באודם קל או בדלקת שאינה חמורה וחלפה ניתן למול מיד. בדלקת חמורה יש להמתין שבועה ימים.
232. ניתוח בגיל שנה וחצי לסדר את נקב הערלה. הרב בניהו דייך. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' נד, עמ' שמח-שנב.
- כשלא נימול עד עתה יברכו המוהל והאב סמוך לחדר הניתוח, ובשעת הדחק יעשה המנתח את הברית גם אם הוא מחלל שבת. -בסי' נה עמ' שנג-שנו ענה שאב שלא מל בן שנולד עם פיגור שכלי או מונגולואיד אינו חייב כרת רק ביטל עשה. יברר עם רופא אם לא יסתכן כשימולו אותו, ואז לא יעכב את מילתו חנם.
233. תינוק שנולד עם גיד כפוף ונקב השתן למטה. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"ב, סי' ח, עמ' רלז-רמב.
- יכולים הרופאים לנתח וליישר, ויהיה מותר לבוא בקהל וכנראה אף להוליד.
234. ברכת שהחיינו במילת תינוק עם מום בפתח השופכה היפוספדיאס. הרב ראובן וובש. **ויצן ראובן**, ח"א, סי' לט, עמ' קלה-קלז.
- למנהג הספרדים שמברכים על כל מילה בשעת הברית, רשאי האב לברך גם כשהוא נמצא מחוץ לחדר הניתוח.
235. ברית מילה בניתוח לחולה היפוספדיאס. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קכא, 329-331.
- תינוק ערל בן שנתיים שנתח אותו רופא שאינו שומר תורה ומצוות ואין להכניס לשם מוהל, יברך האב להכניסו, ושהחיינו על פרי או בגד חדש, בלי ברכת המילה והטפת דם ברית.
236. ביטול מנהג בליעת ערלת תינוק לעקריות. הרב יעקב גגושבילי. **שיח יעקב**, ח"א, סי' פה, עמ' רמא-רמז.
- הגם שבמקומות רבים נהגו העקריות לבלוע ערלת תינוק לצורך רפואה, יש לבטל מנהג זה שיש בו חשש איסורי תורה.

237. בכור שנולד במלקחיים. הרב יוסף רוזין. **צפנת פענח החדשות**, ח"ג, סי' מג, עמ' קל-קמ.
- דיון אם חייב בפדיון הבן.
238. פדיון הבן בתינוק בכור שעברו עליו שלושים יום באינקובטור. הרב בניהו דייך. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' סט, עמ' תיא-תיז.
- כשנולד בחודש התשיעי ולדעת הרופאים יכול להתקיים-יש לפדותו בברכה.
239. גיור חרש. הרב יצחק יוסף. **משנת יוסף**, ה, תשע"ד, קא-קד.
- כשמתנהל רק על ידי שפת הסימנים אין להתיר לגיורו לכתחילה.
240. מכירת ספר תורה עבור טיפול בחולה. הרב בן ציון מוצפי. **מבשרת ציון**, ח"ג, סי' כט, עמ' שסה-שעד.
- מותר למכור ספר תורה שעדיין לא נסתיימה כתיבתו, כדי שלבנים העניים יהיה כסף להוצאות הטיפול באימם.
241. לשון הרע בשידוכים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' ה-ו, עמ' כו-לג.
- יש לגלות מחלה שאין דרך אנשים להתפשר עליה. כשעבר זמן והתרפא כגון חולה עצבים (בר פאלה), יש להתיעץ עם מורה הוראה מובהק כיצד לנהוג.
242. לשון הרע על המספר של המשקפיים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קג, 425-426.
- בקשר לשידוך יאמר רק שהוא מרכיב משקפיים בלי לציין שהמספר גבוה.
243. הודעה על חבר שקטעו לו את הרגל. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' קמח, 431-434.
- כדי לא להיות בגדר מוציא דיבה הוא כסיל, ירמוז שחבירו מאושפז וזקוק לעזרה.

ו. רפואה, השתלות

244. **רפואה כהלכה**. הלכות חולה, רופא ורפואה מטרם יצירת האדם ועד אחרי מותו, בתוספת הבהרות, הערות והארות. הרב ד"ר אברהם שטיינברג. עשרה חלקים בששה כרכים. ירושלים, ספרי אור החיים, תשע"ז. בכרך הראשון מבואות ומפתחות.
245. **פסקי רפואה**, אקטואליה רפואית בהלכה. הרב נהוראי יוסף אוחנה. כפר היר"ף, דעה להשכיל, תשע"ז, 8, תכח עמ', הסכמות, הקדמה. בראשי העמודים פסקי רפואה, ובשוליהם שערי רפואה. בסוף מפתח ערכים.
246. **ספר אסיא טו**. מאמרים תמציתיים וסקירות בענייני רפואה והלכה. העורך: ד"ר מרדכי הלפרין. כרך טו. ירושלים, מכון שלזינגר, תשע"ו, 549, 17 עמ', שער ותוכן באנגלית. שער א: מדע וטכנולוגיה. שער ב: שבת ורפואה. שער ג: כהנים ורפואה. שער ד: ביקור חולים, חיי עולם וחיי שעה. שער ה: בדיקות וטיפולים רפואיים. שער ו: מדור ביבליוגרפי. כרכים יג-יד לא נרשמו.
247. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ד. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 152-186.
- 8 פרקים, 41 מקורות, 287 ערכים.
248. **רפואה והלכה**. הרב יהושע ריינמן. ירושלים, אוצר הפוסקים, תשע"ז.
249. בהלכות רפואה. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, ח"ב, סי' דש-שו, עמ' תקנד-תקסב.

- הענינים: חולה של חיי שעה, תפילה עבור חולה, זמן יציאת הנשמה.
250. **עולם הרפואה** במשנתו של הרבי מליובאוויטש. מנחם הרמן. כפר חב"ד, קה"ת, (תשע"ז), 165 עמ', פתח דבר, מפתח ענינים.
251. **חויה של בריאות**, המדריך לארוחות בריאות וקלילות בטעם שילדים אוהבים. אסתר יפרת. ירושלים, תפארת, תשע"ז, 179 עמ', איורים. ספריה הקודמים: לגימות, טעימות, מלא בריאות.
252. **אך בצלם**. צבי פורת.
253. **אני ה' רופאך**. מהדורה ב מתוקנת. הרב אהרן זכאי. ירושלים, ישיבת אור יום טוב, תשע"ז, 266, 13 עמ'.
254. האם מותר או שצריך לדרוש ברופאים. הרב משולם כהן. **משנת יוסף**, ז, תשע"ה, קפט-ריא.
- יש להישמע לרופאים שמחייבים אותו לעשות בדיקות אחרי ניתוח שהצליח.
255. **10 דקות לפני שהולכים לרופא**. מרדכי רוט וחיים ולדר. חלק א: גוף-כאבי גב וצוואר, השמנה ותזונה נכונה, סוכרת. חלק ב: נפש. (בני ברק תשע"ז), 392 ; 288 עמ', הסכמות רבנים ורופאים, הקדמות.
256. **מפנקסו של רופא**, סוגיות ודילמות באתיקה, ברפואה ובהלכה. פסיכולוגיה, אימונולוגיה. יחסי גומלין נפש-גוף. הרב ד"ר מנחם חיים ברייער. בני ברק תשע"ז, 12, 439 עמ', הסכמות, י"א פרקים, מילון לערכים רפואיים, מפתחות ערכים.
257. **מוזכרונות הרופא הספרדי הירושלמי הראשון**. ד"ר ישועה שאמי (תרל"ד-תש"ד). (ירושלים תשע"ז), 163 עמ', הקדמה, תמונות.
258. שימוש במחקרים רפואיים של הנאצים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' קסב, 413-414.
- אין איסור הנאה כשמשמשים במחקרים אך שלא יפאר את החוקרים.
259. **הכנס השנתי ה-17**. ירושלים, מכון פוע"ה, תשע"ז, 88 עמ', איורים. תקציר הרצאות על פוריות ורפואה על פי ההלכה.
260. **רופא אומן**, הלכה ורפואה: גניקולוגיה, פוריות ולידה. הרב חנן אפללו. ירושלים תשע"ז, תקנח, 52 עמ', הסכמות, הקדמה. בסוף: קיצורי הלכות ותוכן הענינים.
261. שכר רופאים. הרב שלמה לוי. **תחומין**, לו, 220-233.
- יכול הרופא ליטול שכר חכמתו, אבל לא כשהוא גבוה מהמקובל.
262. קדימויות בהצלחת נפשות על ידי רופא. הרב יצחק זילברשטיין. **תחומין**, לו, 85-88.
- בפיגוע המוני יכול רופא להקדים את הטיפול בבנו, או באדם שרבים צריכים לו. יש לערוך מיון היות ועל ידו ינצלו רבים, הגם שמשתהה במצות ההצלה. רופא המלווה חיילים למשימתם משועבד לתפקידו, ואינו רשאי לעזוב לפיקוח נפש מזדמן.
263. **בירורי יהדות** לאור מחקרים גנטיים. הצעה וניתוח היסודות המדעיים וההלכתיים בסוגית בירורי יהדות על בסיס סימנים גנטיים היחודיים לאוכלוסיות יהודיות. הרבנים ישראל ברנבאום וזאב ליטקה. (ירושלים), בית הדין שעל ידי הרבנות הראשית לרוסיה, תשע"ז, 4, 245 עמ', הסכמות, הקדמות, לוחות.

264. קביעת יהדות על סמך בדיקה גנטית. הרבנים יוסף כרמל ומשה ארנר. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 57-90.
- כולל הסכמות הרבנים זלמן נחמיה גולדברג ודוד לאו. עם נספחים מדעיים מאת ד"ר שי כרמי, הרב פרופ' נתן קלר ופרופ' קלמן סקורצקי, איורים, לוחות. בנוסף כולל 4 הערות של הרב מרדכי הלפרין, על ההבדל בין רובא דאיתא קמן לבין רובא דליתא קמן, על ההבדל בין שלילת זהות לבין קביעת זהות פוזיטיבית, ועל מהות הזיהוי הפוזיטיבי.
265. חובת גילוי מחלה גנטית כדי לשמור על חיי אחרים. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קכז, עמ' תלג-תלז.
- מי שיש לו פרפורי חדרים בלב והשתילו לו מכשיר דהפיברלטור המשמש גם כקוצב לב, יש חשש של חמישים אחוז שגם אחיו ואחיותיו נושאים גן זה, וחייב האב לשולחם לבדיקה הגם שחושש שזה יפריע לשידוכים. בבני דודים זה חשש יותר רחוק, וראוי להודיע להם בצניעה ולבקשם לשמור בסוד. על הרופא חלה חובת סודיות, ועליו למצוא את הדרך לרמוז להם מבלי לספר להם במי מהמשפחה זה נתגלה.
266. **שפת הגוף והנפש**. מדרין מעשי לאיבחון אישיות ומצבים רגשיים להשבת התקשורת הבינאישית ולהגברת המודעות וההערכה העצמית, עבור הורים, מחנכים, יועצים ומטפלים. הרב אליהו עזריאל. ירושלים, מכון התבוננות, תשע"ז, 305 עמ', הסכמות, איורים.
267. **נתיבי ריפוי**, הבסיס לאיזון האדם. נתיבים וכיוונים ברורים המאפשרים לאדם להשיג איזון ובריאות בגופו ונפשו ביחס לסביבתו ותכונות האופי והתפיסה האישית. הרב דוד סלצר. ירושלים תשע"ז, 6, 496 עמ', הסכמה, יט פרקים, איורים.
268. ניתוח פלסטי למי שמתעכב בשידוכים. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, סי' קמט, עמ' שסב-שסו.
- מותר לעשות ניתוח פלסטי להקטין את האף כי אין בזה סכנה כלל. -בסי' קנא עמ' שע כתב על איסור עישון סיגריות.
269. ניתוח אשה נגר רצונה כדי להציל את העובר שבמעיה. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קל, עמ' תמג-תמד.
- חובה עליה לעשות ניתוח קיסרי, מבלי לשמוע למקובל שהורה לה לסמוך על הנס.
270. טיפול שיניים לילד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קמט, 423-424.
- כששינוי גדלו עקום מותר לטפל ביישור שיניו הגם שיצטרכו לעקור שן אחת. יש להסביר לו את התועלת, אך לא להכריחו.
271. ביקור חולים. הרב רפאל שלמה דיכובסקי. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 5-20; **תחומין**, לז, 89-94.
- יש במצוה צורך סיעודי וסיוע נפשי, ומן הראוי להקים מבני הדור הצעיר חברות ביקור חולים ולינת הצדק.
272. הלכות ועניני מצות ביקור חולים. הרב שלמה אהרן הרצל. **זרע יעקב**, לח, תשע"ו, שעא-שפ.
- בירור מכלול עניני המצוה.

273. מצות ביקור חולים בטלפון. הרב נתן גשטטנר. שו"ת **להורות נתן**, חט"ז, סי' סא, עמ' קכז.
בדרשות כתב סופר נאמר שאי אפשר על ידי שליח רק הוא בעצמו.
274. מצות ביקור חולים במי שנפגע מחמת עבירה. הרב בניהו דייין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' עא, עמ' תכה-תלב.
מצוה לבקר חולה הגם שעשה עבירה, כגון שהתרחץ בחוף שאין בו מציל. -בסי' עב עמ' תלב-תמה בירר חיוב קבורת נפלים שעברו עליהם חמישה חודשים מההריון.
275. ביקור חולים אצל חולה שנפגע כתוצאה מעבירה שעשה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קלד, 364-367.
אם הביקור יביאו להרהר במעשה ולהתקרב לה' יש לבקרו.
276. הצלת חולה צמח כשאשתו תמשיך להתעגן. אם חייבת יבמה להציל מהתקף לב את מי שמעגן אותה. הרב דוד קאהן. **תבונות**, ח"א 2, תשע"ז, תקצג-תקצה.
השגות על מה שכתב הרב יצחק זילברשטיין ביטורון, ל, תקנ"ג-תקס"א.
277. תפילה על חולה בתוך שאר כלל ישראל. הרב בן ציון מוצפי. **מבשרת ציון**, ח"ד, סי' מא, עמ' ג-ט.
כשמתפללים על חולים או נפטרים יש לכוללם עם שאר עמו ישראל, וזו סגולה שתתקבל התפילה. -בסי' מב עמ' י-טו מבאר אופן הזכרת שמות חולים ונפטרים ושם הוריהם בתפילה.
278. שינוי השם לחולה. הרב יהושע השל לבוב. שו"ת **פני לבנה**, סי' ס, עמ' רלב-רלג.
אין זה מנהג טעות שדוקא הרב משנה את שם החולה.
279. שינוי שם לחולה נגד רצונו. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' קנד, 398-395.
כשהוסיפו שם לחולה מסוכן והחלים אינו יכול למחות, ואם ירצה לבטלו יצטרך לחוש לסכנה. נכללת תשובת הרב יוסף ליברמן.
280. תפילה על חולה מסוכן שימות. הרב יעקב גגושבילי. **שיח יעקב**, ח"א, סי' צ, עמ' רנט-רס.
אפשר להתפלל רק בלשון נקיה ובקשה שייגאל מיסוריו.
281. תפילה על חולה סופני שימות. הרב אברהם ישראל דייין. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' פא, עמ' תקכד-תקלז.
דעות שונות בפוסקים אם אפשר להתפלל עליו שימות, ובלבד שהתפילה לשם שמים בלי תועלת למתפלל.
282. איבוד עצמו מפני היסורים. הרב יהודה ראק. **אסיא**, קה-קו, תשע"ז, 107-126.
דיון הלכתי בשאלות איסור איבוד עצמו לדעת.
283. הצעת חוק "מוות במירשם רופא" על פי ההלכה. הרב עמית קולא. **תחומין**, לז, 126-113.
הצעת החוק היא בניגוד להלכה, ואסור לאדם לאבד עצמו לדעת כדי להינצל מיסורי מחלה.

284. חיוב תרומת דם. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' קלז, 403-404.
כשעומד מולו צורך בתרומת דם לחולה מסוים חייב לתרום, אבל לא כשיש קריאה כללית שאזי יש בזה רק מידת חסידות. -בסי' קלז, 405-406, הורה שאין צריך לקבור בגד עם דם של מפלת בחודש הרביעי.
285. תרומת כליה המצילה חיים. הרב יעקב גגושבילי. **שיח יעקב**, ח"א, סי' צו, עמ' רעו-רעז.
- גדולי המורים מתירים לתרום כליה להצלת חבירו, כי בימינו אין בכך כמעט שום סכנה.
286. חולה בבית חולים שבמיטה סמוכה לו שוכב מת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ח, סי' ב, 28-35.
- יקיים מצוה עוברת כשופר, לולב ומגילה, הגם שיש בזה משום לועג לרש.
287. מחלת האבולה וביקור חולים. הרב יהושע וייסינגר. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 35-50.
היבטים הלכתיים, אתיים ורפואיים, בביקור חולים אצל חולים במחלות מדבקות מסוכנות.
288. חוטא שיצרו תוקפו. הרב נפתלי בר אילן. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 51-56.
שאלת פסיכולוג על חולה סכיזופרניה שאינו מצליח לכבוש את יצרו, ויש חשש שרגשות האשמה יחמירו את מחלתו.
289. הוצאת מכשיר מציל חיים (דפיברילטור) מחזהו של חולה לב. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' טו, עמ' קלב-קלג.
- מותר להוציא מכשיר זה מחולה סופני המבקש זאת, כי הוא נהפך להיות כחלק מהגוף ואינו דומה למכשיר שמיעה.
290. הפסקת טיפול בגוסס לשם הצלת חולה אחר. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **תחומין**, לו, 209-213.
- מותר לעזוב טיפול בחולה שיש לו חיי שעה, ובזמן שאינו מטפל בו יתעסק בחולה שיכול להתרפא לחיים תקינים ובריאים.
291. כהן שחושש שהרופאים ינתחו חולה כשימות. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"ב, סי' קלז, עמ' תטו-תטז.
- יכול להישאר לשמור עליו ומצוה רבה עושה. -בסי' קנ עמ' תלט-תמא השיב על לידת תאומים, שאחד כבר הוציא את ראשו ונוצר צורך להוציאם בניתוח קיסרי.
292. השתלת עצם לסת בפיו של כהן מחומר שמורכב מעצמות מתים. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' עא-עב, עמ' רמ-רמז.
- יש להקל בשעת הדחק והצורך. -בסי' עג עמ' רמז-רמז דן אם מותר לכהן להיטמא לקרובים מחוסרי אבר בחייהם.
293. הצפייה בניתוחי מתים. הרב אברהם חמאמי. **מסורה ליוסף**, ח"ז, 217-226.
יש להימנע מלצפות כאשר זה נובע מיצר הסקרנות.
294. טומאת כהנים במחוסר אבר. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ה, סי' פא, עמ' רנט-רסב.
- חולק על השואל, וסובר שהתורם כליה לאביו רשאי להיטמא לו.

295. אשת כהן שיודעת שתלד זכר. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' נז, עמ' קג-קד.
- מותר לה לכתחילה ללדת בבית חולים שיש בו חשש גדול של טומאת מת.
296. כניסת כהן לבית חולים. הרב ישראל עמרם רוזנברג. **זרע יעקב**, לה, תשע"ה, שסט-שעה. יש שמונה סעיפים להתיר לכהן להיכנס לבית חולים ולא רק בניו יורק בה יש הרבה מאד יהודים, וכשיש צורך ישאל מורה הוראה.
297. מי שהוסיפו לו שם מחמת חולי ונפטר. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, סי' פ, עמ' תצט-תקב.
- אם לא הוחזק שלושים יום בשם הנוסף אין צריך להזכירו, וגם לא לכותבו במצבה.
298. טהרה למת שנפטר ממחלה מדבקת. הרב יהושע וייסינגר. **תחומין**, לו, 234-247. הצעת מערכת כללים לטיפול בנפטרים במחלות מדבקות על ידי אנשי החברה קדישא.
299. השתלת איברים ממת. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"ב, סי' כח, עמ' שכח-שנח.
- כשנשברה רגלה של אשת כהן יכולים להשתיל בה גיד ממת גוי, וכשהוא פחות מכזית יכולים בעלה ובניה להיות שם בשעת מעשה.
300. קבורת אבר ובשר מן החי. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"ב, סי' כט, עמ' שנט-שסט.
- אין חיוב לקבור חלק מרגל שנקטע, אבל המנהג לקבורו. כליה שהוציאוה יש להחמיר לקבורה בעשית טהרה וכריכה בבד פשתן.
301. קבורת מתגייר בהליך גיור בקבר ישראל. הרב בניהו רוזנר. **תחומין**, לז, 315-324. בחור שקיבל עול מצוות בפני בית דין אך לא הטיף דם ברית ולא טבל עקב טיפולים קשים שעבר, ניתן לקבורו בקבר ישראל.
302. שריפת הגוף לאחר מיתה. הרב יעקב קנטורוביץ. **אגרות מלכים**, ח"א, סי' לא, עמ' קצג-קצט.
- אין לקיים צוואה כזו שיש בה ביטול מצות קבורה.
303. אבילות על מי שתרם את גופו למדע. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' קלג, עמ' רסט-רעא.
- אפשר לומר עליו קדיש, כי בשיבוש דעתו חשב שעושה דבר טוב.

ז. נשים, הפריית

304. **ספר פוע"ה**. כרך ב: פוריות. מדריך הלכתי מעשי לחיי משפחה פוריות ורפואת נשים הריון ולידה. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטיין. ירושלים, פוע"ה, תשע"ז. 3 חלקים, 32 פרקים.
305. במצות פריה ורביה. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, ח"ו, אה"ע, סי' ב-ג, עמ' א-ג. הרב יוסף שלום אלישיב הורה לזוג צעיר שניתן לפנות לרופא שנה וחצי אחרי הנישואין. לדעתו בילדים מפגרים יש חסרון בקיום מצות פריה ורביה.

306. הזרעה מאיש אחר על ידי שפופרת. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, ס' קמ, עמ' קצב-קצג.
- המהרש"ם התיר בדוחק לאשה ששהתה עשר שנים בלי ילדים, שיזריקו לה מזרע בעלה שלא בעת נידתה. -בסי' קמב עמ' קצד-רא דן בפיקוח נפש אם הוא דחוייה או הותרה. -בסי' קמו עמ' רח-רי דן באיסור רפואה ביום טוב מחמת גזירת שחיקת סממנים. -בח"ב ס' ז עמ' רלד-רלז השיב אימתי נחשבת פתיחת הקבר בנשים העוסקות בריפוי.
307. קבלת זרע לאשה רווקה בגיל מבוגר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, ס' קסג, 417-419.
- זו פירצה בחומת התא המשפחתי ואין להתירה. פעמים שבגיל מבוגר יכולים להתיר לה להקפא ביציות עד שתמצא את בן זוגה.
308. רחם מלאכותית כמכריעת ספק היוחסין בפונדקאות. צבי רייזמן. **תחומין**, לז, 95-104.
- לאור התפתחות הרחם המלאכותית כיום, ניתן להסיק בוודאות שבעלת הביצית היא האם ולא הפונדקאית.
309. פונדקאית, ורווקה הרוצה להשתמש בתרומת זרע. הרב יהודה ברכה. **ברכת יהודה**, ח"ז, אה"ע, ס' א, עמ' רסו-רסח.
- הרב עובדיה יוסף הסתפק אם האמא היא בעלת הרחם או בעלת הביצית. אסר לכתחילה לרווקה להשתמש בתרומת זרע, אבל הרב יעקב רוזנטל התיר. מצורפת תשובת הרב צבי רייזמן בנושאים אלו.
310. עוברים שהוקפאו ולבסוף ילדה בצורה טבעית. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ו, ס' עד, עמ' תנג-תסג.
- מי שעברה טיפולי פוריות ולבסוף ילדה בצורה טבעית, אין לתת את העוברים לזוג אחר חסוך בנים, וישמרו אותם לעצמם לתקופה שלא תוכלל להרות.
311. הפרייה חוץ גופית והוצאת זרע לבדיקה. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, ח"ו, אה"ע, ס' פז-צה, עמ' צ-צז.
- תשובות הרב יוסף שלום אלישיב אם וכיצד לעשות הפרייה חוץ גופית, דין אם פונדקאית, ואם מותר לחולה לוקימיה להוציא זרע לשימור. -בסי' קב עמ' קח תשובותיו על אופן נתינת הטבעת לכלה איטרת יד.
- 311א'. כשלים אתיים והלכתיים בדו"ח ועדת מור יוסף, ד"ר מרדכי הלפרין.
- ח"א מחוות דעת המיעוט של ד"ר מרדכי הלפרין לוועדה הציבורית לבחינת נושא הפיריון וההולדה, 127-161.
312. הפרייה לאשה מבעלה אחרי פטירתו מהעולם. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ה, ס' פז, עמ' ערה-רעח.
- כשנולדו שני בנים מהזרע המוקפא ובא התורם בחלום להזהיר שתחלוץ, האשה זקוקה לחליצה. נוספו הערות הרב דוד לאו. -בסי' קכה עמ' שעה דן במגדף שהוא שוטה, אם צריך לקרוע כששומעים.
313. סירוס האשה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, ס' נח, עמ' רד-רט.
- אשה שאינה יכולה להיטהר ולהוליד בגלל מחלה ברחמה, יכולה לשמוע לרופאים שרוצים להוציא את הרחם או לצרוב אותו מבפנים, ואין בזה חשש סירוס.

314. סירוס אנס. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, ס' קסד, 420-422. חולה מין שאנס כמה פעמים, יכולים לעשות לו סירוס זמני על ידי זריקה, ורצוי על ידי גוי.
315. מניעת הריון. הרב יוסף שלום אלישיב. **ישא יוסף**, ח"ו, אה"ע, ס' ד-ז, עמ' ג-ו. הוראות שונות וכגון אחרי לידה, בחשש לידת ילד פגוע ולמניעת הפלה.
316. נטילת הרחם ומניעת הריון לצורך רפואה. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"א, ס' לג, עמ' שעט-תט. מותר להוציא את הרחם כשלדעת הרופאים אין מנוס מזה, אין בכך איסור סירוס, ומוטב על ידי גוי כשאין רופא ישראל טוב ממנו. כשאין זה נחוץ, מוטב לקשור זמנית את החצוצרות עד שתתרפא.
317. הוצאת רחם לאשה שסובלת מצניחת כיס השתן. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, ס' קמג, עמ' רפו-רפז. בזקנה ומסולקת דמים אין חשש סירוס, ובתור חומרא שתטבול אחרי שבעה ימים.
318. חולת עצבים ולב והרופאים ממליצים לנתחה כדי שלא תוכל להתעבר. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"ב, ס' סא, עמ' שכב-שכה. אין זה סירוס כי אפשר לתקן מחדש, ויש להתיר לה כדי שלא תסתכן. -בסי' סב עמ' שכה-שכו הורה בענין אין פתיחת הקבר בלא דם. -בסי' סו עמ' שלא-שלד השיב על אשה שלדעת הרופאים יש לה פצע בפרוודור ולא במקור. -בסי' עא עמ' שלט-שמ ובח"ג ס' טז, עמ' תעב ענה על אשה שאינה נכנסת להריון, כי לדעת הרופאים בגלל ימי וסתה הממושכים מחמיצה את ימי הפריין. -בסי' ק עמ' שעה ענה על אשה שרואה דם מחמת שכותלי פתחה נפוחים. -בסי' קד עמ' שעח-שפא צידד להתיר לגמרי מזון מלכות דבורים שהוא טוב לבריאות. -בסי' קיג עמ' שצד ענה על אשה שיש לה מכה על שפת הרחם מבחוץ. -בסי' קיז עמ' שצח השיב על רופא שביטק את בתוליה של כלה.
319. סירוס. הרב יוסף שלום אלישיב. **ישא יוסף**, ח"ו, אה"ע, ס' מו-מח, עמ' נב-נה. אין להקל בסירוס נקבת בעלי חיים, ובשעת הצורך שיעשה זאת גוי. באשה עדיפה דיאפרגמה או משחה על קשירת חצוצרות שאפשר יש בה משום סירוס. -בסי' סא עמ' סט תשובה על אנדרוגינוס שרופאים הכשירוהו בניתוח לביאת זכר.
320. מום של סירוס בבכור. הרב חיים עוזר גרודזנסקי. **אחיעזר**, ח"ב, ס' לד, עמ' רעב-רעג. האחרונים הקילו בסירוס בביצים, ובפרט כשניתקן לגמרי מהכיס.
321. סירוס כלב כדי שלא ישתולל. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ה, ס' סז, עמ' תלא-תלז. אסור לסרס כלב זכר, והמתירים על ידי גוי וגרמא יש להם על מי לסמוך.
322. סירוס כלבים וחתולים. הרב שמואל דוד. **תחומין**, לו, 477-481. אפשר לסמוך על הדעות שאין איסור סירוס בנקבות, אבל בזכרים כשיש חשש סכנה מותר להמיתם או לעקדם זמנית בזריקות.

323. סירוס בעלי חיים. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"ב, סי' קח, עמ' תקסג-תקע.
- יש צדדים רבים להקל סירוס כלבה על ידי כוס של עיקרין, אבל בזכר אין להתיר רק על ידי גוי.
324. השתלת אמה (אבר מין זכרי). הרבנים גדעון ויצמן ואיתן קופיאצקי. **תחומין**, לו, 141-137.
- מותר לרופא לבדוק את תקינות ההשתלה על ידי הוצאת זרע, המושל מותר לבוא בקהל ה', האבר חייב במילה, וראוי להודיע למשדכת לפני הנישואין על ההשתלה.
325. אלמנה פנויה מעוברת שטוענת שפלוגי אנס אותה. הרב משה ישראל. **משה ידבר**, אישות, סי' א, עמ' סו-פה.
- פרטי ההלכות אם נאמנת, ואם תלד בן האם ימולו אותו ויפדוהו, ואם תלד בת אם כשרה לקהל.
326. הריון בסיכון גבוה. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטיין. **צהר**, מא, תשע"ז, 160-137.
- מדריך הלכתי רפואי, כולל מסקנות על הפחתת עוברים.
327. מניעת הריון לצורך הצלת נפשות. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קלא, עמ' תמד=תמה.
- מותר וראוי לאשה שנתבעה לתרום מח עצם להצלת חולה מסוים שתימנע מהריון.
328. אשה שלדעת הרופאים תסתכן בעיבור ולידה. הרב חיים עוזר גרודזנסקי. **אחיעזר**, ח"א, סי' כג, עמ' רלא-רלד.
- יש להתיר לה לשמש במוך.
329. כשביצה אחת נדבקה למעלה. הרב דוד מאיר פריש. **יד מאיר**, סי' נ, עמ' רלט-רמד.
- לדעת הרופא נולד כך בביצה שלימה, ואין בו כלל חשש של פצוע דכא.
330. באמצע ניתוח שבר סילק הרופא את הביצה הימנית שהיתה קטנה ויבשה. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' פט, עמ' קכב-קכד.
- יש כמה טעמים להתירו שאינו פצוע דכא.
331. כשרות לבוא בקהל כשניטלה ביצה אחת. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, ח"ו, סי' מג-מה, עמ' נ-נב.
- כמה פעמים התיר הרב יוסף שלום אלישיב לבוא בקהל.
332. מי שנעשה פצוע דכה לאחר הנישואין. הרב יוסף רוזין. **צפנת פענח החדשות**, ח"ג, סי' נט, עמ' קצז-רא.
- בוודאי שכופין אותו לגרש את אשתו.
333. כהן פצוע דכא. הרב שלמה זאב פיק. **אבני משפט**, כא, תשע"ז, 18-15.
- מותר בגיורת, והדיון אם מותר בממזרת.
334. כתיבת ספר תורה על ידי כרות שפכה ופצוע דכא. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ה, סי' נט, עמ' שפו-שפט.
- הספר תורה כשר חוץ מהיריעה שנכתב בה ששניהם אסורים לבוא בקהל, כי חוששים שלא יקדשו את השם באותה היריעה.

335. בדיקת זרע בשביל קיום מצות פריה ורביה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' ס, עמ' ריז-רכד.
- בחור שחולה בחולשת הזרע (סינדרום קליינפלטר), יכולים הרופאים להוציא ממנו זרע בהרדמה לבדיקה כדי שיוכל להינשא ולהוליד, אם יסכימו לזה גדולי הוראה.
336. נאמנות אשה להעיד במעבדת I.V.F. על זהות הזרע והביצית. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' קלה, עמ' תנא-תנט.
- מחמת כמה טעמים יש לסמוך על הגשים המשגיחות במעבדות.
337. היתר נישואין לעקרה כשרוצה להינשא לכהן. הרב אברהם ישראל חורי. **ביכורי אברהם**, ח"ה, אה"ע, סי' יא, עמ' שמח-שנה.
- יש כאן שלושה ספיקות להתיר לה להינשא לכהן.
338. היתר מאה רבנים למי שאשתו מחוסרת הכרה. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **שבטי ישראל**, ח"א, סי' לב, עמ' שעו-שעט.
- נימוקי ההיתר לו הסכימו דייני הבד"ץ והרב שמואל ווזנר.
339. היתר עגונה שבעלה צמח. הרב אוריאל לביא. **תחומין**, לו, 23-50.
- ביסוס פסק הדין על הגט מצפת שבו אישר בית הדין גט על סמך זכין לאדם.
340. חולה בעצירת השתן שמת בבית החולים ממחלה זו. הרב חיים עוזר גרודזנסקי. **אחיעזר**, ח"ג, סי' יב, עמ' קלז-קמב.
- לפי הנסיבות יש להתיר את אשתו העגונה.
341. מצות פרו ורבו אצל בני זוג נשאי מחלה גנטית. הרב אריה כץ. **תחומין**, לו, 214-219.
- אין להימנע מקיום המצוה, ומומלץ לבצע הפריה חוץ גופית ובדיקת בריאות העוברים.
342. גילוי פגם בשידוכים. הרב יוסף שלום אלישיב. **ישא יוסף**, ח"ו, אה"ע, סי' יג-יד, עמ' יג-יד.
- התכתבות עם הרב יעקב ישראל קניבסקי בדבר החובה לגלות לפני האירוסין שניטלה ביצה אחת מהבחור, או שנולד בלי שבילי זרע. -בסי' יח-כא, עמ' כ-כא, תשובות על שידוכים בחשש חולי במשפחה, או כשיש בעיה גנטית. -בסי' לד, לה, עמ' לד, תשובות על נאמנות מילדת נכרית ובדיקה גנטית לזיהוי.
343. בחור חולה טרשת שנשא אשה מבלי לגלות לה את מחלתו. הרב אברהם ישראל חורי. **ביכורי אברהם**, ח"ה, אה"ע, סי' י, עמ' שלח-שמוז.
- אינה יכולה לטעון מקח טעות אחרי שחיו שלוש שנים יחד ונולדו להם שני ילדים, וצריך לנתק את הקשר על ידי גט דוקא.
344. נישואין לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. הרב שמואל דוד. **צהר**, מא, תשע"ז, 172-161.
- כשהמטפלים בהם ממליצים להם להינשא ומניחים שיחיו בזוגיות טובה אפשר להשיאם, וילמדום הלכות טהרה.
345. אשה שילדה שלושה בנים בניתוח קיסרי, ומחמת הסכנה תפרו לה הרופאים שלא תוכל להתעבר. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' כה, עמ' נג.
- מותר לבעלה לשמש עמה כדרכו, והסכים לכך הרב דב בריש וייזנפלד מטשבין.

346. חלה באבעבועות בראש האבר עד שנאכל רובו. הרב אליהו הלוי. **זקן אהרן**, סי' קנז, עמ' תכג-תכד.
- לא יבוא בקהל, אבל אם כבר נישא אין להוציאו אלא אם כן רוצה להחמיר. -בסי' רב עמ' תקלה-תקלו ביאור גררי שוטה.
347. חיוב זקן במצות עונה ונטילת תרופה לכח גברא. הרב אברהם דורי. שו"ת **אדרת תפארת**, ח"ז, סי' נ, עמ' רמה-רמח.
- גם מי שהוא בשנות החמישים ונחלש כוחו חייב במצות עונה אפילו כשהוציאו לאשתו את הרחם, וחייב ליטול תרופה לחיזוק כוחו כשאנה מוחלת על עונתה.
348. אברך שנחלש אצלו ענין גבורת אנשים. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' ס, עמ' צא.
- מכיון שאשתו אומרת שקצת נכנס לפנים, מותר לשמש עמה ואינו בכלל זורה בחורן.
349. חתונה למבוגר שאין לו גבורת אנשים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' קסא, 469-470.
- מותר לבני שמונים להינשא לשם חיים משותפים הגם שלא יהיו להם יחסי אישות.
350. לחיצת יד ושמיעת קול ממי שעשתה ניתוח לשינוי מין. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' קסח, 429.
- אשה שהפכה לגבר דינה כאשה לכל דבר.
351. יחוד עם חולה או זקן או מסוכן. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"ב, סי' קלז, עמ' תרח-תרט.
- אין להתיחד עם חולה שיתכן ותתעורר תאוותו, אבל מותר עם זקן שתש כוחו ואינו יכול להקשות.
352. יחוד עם חולה אלצהיימר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, סי' קנא, 443-445.
- היחוד אסור מכיון שבדרך כלל יש לו גבורת אנשים, ויש להתיר רק כשיש ספק בכך כשהוא בגיל מבוגר מאד.
353. מי שאסר לאשתו ללכת לרופא לבדה ועברה על דבריו. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' קן, עמ' דש-שו.
- אין זה קינוי וסתירה לאוסרה על בעלה.
354. יחוד אשה במרפאה. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"ב, סי' קכב, עמ' תרלג-תרלה.
- יכולה אשה להיבדק אצל רופא כשאינו נועל את הדלת, ודרך האחיות להיכנס בלי רשות.
355. דיני יחוד לבעלי נטיה חד-מינית. הרבנים דוד ואברהם סתיו. **צהר**, מא, תשע"ז, 81-100.
- אסור לשני גברים החשודים על משכב זכר להתיחד זה עם זה.
356. פיזיותרפיה בבית חולים מאחות. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' קלז, 353-354.
- אין להחמיר עליו מכיון שזה צורך רפואי ולא דרך חיבה.
357. רחיצת אב את בתו המחוסרת דעה. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, סי' קמו, עמ' רצ-רצא.

- לכתחילה תרחץ אותה האם, אך בשעת הצורך יש להקל לאב, ורצוי שילבש כפפות. -בסי' קנז עמ' רצא-רצב אסר לאשה לעבוד אצל בחורים חולי תסמונת דאון או כאלו שהם בגדר צמח, והטיפול הוא ללטפם דרך חיבה. -בסי' קמח התיר למעוברת שאסרו עליה הרופאים לשמש עם בעלה, בחודש התשיעי כשאין סכנה לעובר, לשטוף את הזרע אחרי התשמיש. -בסי' קמט עמ' רצג-רצד הורה כיצד לנהוג במעוברת שרגישה לתשמיש הגורם לה לצירי לידה.
358. ברכת אירוסין בקידושי חרש שאינו שומע ואינו מדבר. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' פו, עמ' רפא-רפח.
- אפשר לסמוך על הפוסקים שיכולים לברך כשנושא חרשת וכל שכן כשנושא פקחית, וכן יש לסדר להם כתובת חרש. -בסי' פז עמ' רפח-רפט השיב כיצד לרשום בכתובה את שם אביו דניאל שעבר ניתוח לשינוי מינו ונקרא רונית. -בסי' צז עמ' שיב-שיט פסק בשאלה אם יכול חרש לגרש על ידי שליח.
359. כלה שנטלה כדורי הרגעה ביום חופתה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"א, סי' פז, עמ' רצה-רצז.
- אין לבלוע כדור של עשרה וליום לפני החופה מאחר שצריכה להסכים לקידושין בדעה צלולה, ועל כן תבלע כדור של חמישה וליום.
360. טבעת קידושין לאיטרת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"י, סי' קמו, 411-412. יענוד הטבעת מימין המקדש לימין האיטרת.
361. נתינת הטבעת באיטרת. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"ב, סי' צה, עמ' קפא. יתן בימין שלו על ימין שלה.
362. חתן וכלה חולי צליאק, ואסור להם לאכול מיני דגן. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חכ"ד, סי' פד, עמ' תקג-תקח.
- אין לברך אצלם שבע ברכות גם כשיש פנים חדשות, ורק יאמרו שהשמחה במעונו.
363. חתן וכלה חולי צליאק שאינם יכולים לאכול פת. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ח, סי' קה, עמ' תקפא-תקפג.
- ידחקו עצמם לאכול פת כדי להתחייב בשבע ברכות, ואולי יש להקל בסעודה שיש בה עשרה שאוכלים.
364. חזרת קידושין בשוטה ונתפקחה. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"א, סי' קלח, עמ' רסא-רסב.
- היא אשתו לדין כתובה, ואין צריך לחזור ולעשות קידושין. -בסי' קמ עמ' רסד השיב על פסיקת תכשיטים לאשת חרש ושוטה.
365. נישואין לרף שכל. הרב מסעוד משולם. **מדרש רשב"י**, ח"ב, סי' צט, עמ' קצא-קצח. אפשר להשיא אנשים עם פיגור שכלי קל, וגם כאלו שקידושיהם ספק. כלולה תשובת הרב יצחק יוסף.
366. מה הם המומים שבגללם יכולים לבטל את הנישואין למפרע. הרב חיים יוסף דוד וייס. **תבונות**, ח"א 2, תשע"ז, תרח-תריח.
- פירוט המומים שבגללם מבטלים את הנישואין או מצריכים גט.

367. חולה שהוסיפו לו שם. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, אה"ע, סי' קמט, עמ' קנה.
- הרב יוסף שלום אלישיב הורה שלא צריך לכתוב לו כתובה חדשה. -בסי' קסט עמ' קעה התנגד לגירושי אשה חולנית. -בסי' קצ עמ' רג-רה, התיר אשה לבעלה כשהזירה בלכתה לרופא להשאיר את הדלת פתוחה ולמעשה היא נסגרה.
368. אשה שסבלה מדכאון והרופא יעץ לה לזנות תחת בעלה. הרב אליהו אברז'ל. **תחומין**, לו, 61-65.
- היות וחשבה שזה מן הרפואה היא בגדר אונס יותר משוגג, ויש להתירה לבעלה.
369. אם חרש יכול לגרש על ידי שליח. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, סי' צז, עמ' שיב-שיט.
- חרש השומע על ידי מכשיר דינו כפיקח, ויכול לגרש על ידי שליח.
370. חרש המדבר. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטי' ליעקב**, ח"ח, סי' ט, עמ' קמו-קסו. דינו כפיקח לכל דבר, ויסדרו לו גט רגיל.
371. היתר מאה רבנים באשה שנשתתית. הרב אליעזר גורדון. **תשובות רבי אלעזר**, ח"א, סי' כא, עמ' רמח-רעג.
- יזכה הבעל הגט לאשתו השוטה על ידי אחר ויעשהו שליח להולכה, אם יסכימו מאה רבנים להיתר.
372. אשה שעתיים חלימה ועתים שוטה. הרב חיים עוזר גרודזנסקי. **אחיעזר**, ח"ג, סי' יז, עמ' קח-קי.
- הדרך המרווחת היא להתיר לו לישא אשה על אשתו בהיתר מאה רבנים.
373. שכיב מרע שנתן גט לאשתו על תנאי ונתרפא. הרב אליהו הלוי. **זקן אהרן**, סי' רח, עמ' תקמג-תקמו.
- מכיון שהלך חודשיים כבריא נתבטל הגט הראשון מבלי שהיה מסוגל לכתוב גט שני כשחלה שוב, ועל כן חולצת ולא מתיבמת מספק.
374. חולה שמשפחתו נעלמה בשואה ורוצים לדבר עמו שיתן גט לאשתו כדי שלא תזדקק לחליצה. הרב חנוך דב פדווא. **חשב האפור**, ח"א, סי' קטו, עמ' קנח-קסא.
- התברר שהיו לו אשה ובנים ואח צעיר, על כן תהיה אשתו מותרת ללא שום פקפוק.
375. כתיבת שם איש שנהפך לאשה בגט. הרב שמואל יהודה ליב לנדסמן. **תבונות**, ח"א 2, תשע"ז, תריט-תרכו.
- כשעבר ניתוח להיראות כאשה, יש לכתוב בגט את כל שמותיו הזכריים והנקביים.
376. כשרות חרש שמדבר ואינו שומע לכתוב גט או חתימתו. הרב משה ישראל. **משה ידבר**, גירושין, סי' ד, עמ' קכח-קכט.
- פסול לכתוב ולחתום, ואם עבר וכתב הגט בטל מן התורה.
377. יבם איטר רגל. הרב אליהו הלוי. **זקן אהרן**, סי' טז, עמ' קג-קז.
- שייך במצות חליצה, ולצאת ממחלוקת יחלוץ בשני מנעלים. כן עשה גם רבי אליהו מזרחי הרא"ם.
378. חליצה במעוברת ואסורה לבועל בזקוקה ליבום. הרב נסים בן שמעון. **משנת יוסף**, ז, תשע"ה, קיז-קכד.
- פסק בית דין שהמבקשת זקוקה לחליצה, מותרת לבועל ואין כל חשש על העובר.

ח. נזיקין, הפלות

379. עדות מומחה רפואי. הרב שלמה גרינץ. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 69-87.
- כללי עדות מומחה שאינה עדות אלא ראייה ומתוך כך נגזרים דיניה, כגון שיכול להיות גם מי שפסול לעדות והגשת העדות בכתב לבית הדין.
380. זכותם של עוברים מוקפאים בצו ירושה. הרבנים ציון לוז-אילון, מאיר כהנא ואבידן משה שפנייר. **אסיא**, קג-קד, תשע"ז, 89-120.
- פסק דין של צו ירושה לבן ולבת שנולדו מהפרייה מלאכותית, מבלי לשמור חלק לילדים שאולי יוולדו מזרע מוקפא. כאשר האלמנה תרצה להפעילו ותלד יצטרכו צו ירושה חדש.
381. בכור שוטח בירושה. הרב יוסף שלום אלישיב. **ישא יוסף**, ח"ו, חו"מ, ס' נד, עמ' רסג. יתנו לו חלקו כפשוטו וחלק בכורתו, הגם שחלק גדול ילך למעון החוסים בו הוא שוהה. -בסי' ס עמ' רסח חייב לשלם לרופא שהמתין לשוא כפועל בטל. -בסי' סד עמ' ערב-רעג אמר לבני תלמיד חכם שהיה חולה במחנה השמדה וחטף ככר לחם להחיות את נפשו שעשה כהלכה, וירשום בפנקסו להחזיר כשיפגשו. -בסי' עז עמ' רפז אסר לחולה במחלה מידבקת שאינה מסוכנת לטוס כשיש חשש שטס עמו חולה המטופל כימותרפית שלו היא סכנה, והתיר רק בנסיעה קצרה ורוב עכ"ם.
382. בכור לירושה כשנולד בניתוח קיסרי. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, ס' עג, עמ' קפד-קפה.
- אינו מקבל פי שנים, וכל האחים חולקים בשוה.
383. עשיר מחשובי העיר שנסתמא. הרב אליהו הלוי. שו"ת **זקן אהרן**, ס' פו, עמ' רעח-רפ. פטור מארנונה המוטלת על הקהל כי אינו משתכר, אבל חייב במס שעל הגולגולת מכיון שיש לו ממון. הנכון שישתתף עם הקהל בסך מועט.
384. דיאטת קבוצתית. הרב יעקב מאיר שטרן. **אמרי יעקב**, ח"א, ס' קסב, עמ' שטו-שטז. אין חשש אסמכתא וגזל כשהסכימו תחילה לעודד בפרס מי שיצליח ראשון, אך רצוי שיחליטו שהזכייה תהיה בתורת מתנה ולא בתורת התחייבות.
385. קיבל קלקול קיבה עקב אכילתו במסעדה. הרב אברהם ישראל חורי. **ביכורי אברהם**, ח"ב, חו"מ, ס' ד, עמ' לב-לט.
- כשהריח והטעם היו מקולקלים הרי הוא גרם לעצמו, אבל כשלא הרגישו ודאי שבעל המסעדה שוגג, ומכיון שלא ירצה לפגוע במוניטין שלו נהוג שנותן פיצוי.
386. שאל מכשיר רפואי ואבד. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, ס' קטז, עמ' רפד-רפו. אם נתן למשאל צ"ק ערבון זו שאלה בבעלים ופטור.
387. שליח לאסוף תרומות למוסד תורני שחלה. הרב אברהם ישראל חורי. **ביכורי אברהם**, ח"ב, חו"מ, ס' מד, עמ' רכב-רכד.
- כשהתנו שיקבל הוצאות מלבד משכורתו זה כולל גם את הוצאות הריפוי, אבל בגובה האש"ל יקבל מינימום כשאינן בזה מנהג ברור.
388. רופא שמקדים טיפולי חולה תמורת תשלום כספי. הרב אשר וייס. **מנחת אשר**, ח"ב, ס' קכו, עמ' תלא-תלב.
- בחולה שיש בו סכנה אין לרופא להקדים מי שמשלם לו, אלא יטפל לפי חומרת הסכנה וסיכויי ההצלה.

389. הזמין תור אצל רופא ואחר כך ביטלו. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, סי' קג, עמ' רמט-רג. אם לא היה לרופא חולה אחר לטפל בו חייב בתשלום, ודמי הבטלה הם שני שליש.
390. הזמין רופא בשביל חבירו. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, סי' קעא, עמ' תט-תי. כשהזמין רופא ואמבולנס להצלת מי שאיבד את הכרתו אלא שנקבע מותו, על היורשים לשלם את ההוצאות.
391. שליחת ילד חולה לגן. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, סי' קמג, עמ' שנא-שנב. אסור לשלוח לגן ילד עם חום שמשמעל, כי יכול להדביק ילדים אחרים וגם את הגננת.
392. חבר הצלה שמיהר לקריאה, ובדרך הזיק מכונית חבירו. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, סי' סד, עמ' רלז-רמא. כשמיהר להציל נפשות תקנו חז"ל לפוטרו מתשלומים, אבל כשהניזק סייע בנזק פטור גם כשמיהר להצלת אבר.
393. קוסמטיקאית שעשתה כתובת קעקע ומבקשת שכירותה. הרב אברהם ישראל חורי. **ביכורי אברהם**, ח"ב, חו"מ, סי' ה, עמ' שפג-שפז. כשהכניסה צבעים לפניה שיחזיקו שלוש שנים אין איסור ברור, ועליה לשלם לקוסמטיקאית את שכרה.
394. הניח משקפיו על ספסל בבית המדרש ובא חבירו וישב עליהם ושברם. הרב אברהם ישראל חורי. שו"ת **ביכורי אברהם**, ח"ב, חו"מ, סי' יא, עמ' עג-עד. היה עליו להתבונן לפני שישב כי רשות לכל אחד לשבת בבית המדרש, ולכן חייב לשלם.
395. שבר משקפים דרך משחק. הרב שמעון חנניה ביטון. **חשב האפור**, ח"ב, סי' קכח, עמ' תרנח-תרנט. שנים שהתרכזו לשחק ובתוך כך נשברו משקפים של אחד, אין חבירו צריך לשלם נזקו רק כשנהג בפראות או פגע במי שהוא מחוץ למשחק.
396. החליק במים ששפכו השכנים ונשברו משקפיו ושיניו. הרב ברוך שרגא. **ברוך אומר** חו"מ, סי' קמו, עמ' שנח-שנט. אין צורך לשלם על המשקפים שהם כלים ופטורים בנזקי בור, אבל יש לשלם על השיניים שהם נזקי אדם.
397. שמעון שהכה לראובן ופצעו. הרב משה טולידנו. **השמים החדשים**, חו"מ, סי' רנט, עמ' שפג-שפז. שמעון חייב לשלם ריפוי ושבת על הזמן שביטלו ממלאכתו.
398. נגר שנקטעה אצבעו ועבודתו, ורוצה אביו לתרום לו אצבע. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, סי' פא, עמ' קע-קעד. אינו מוצא מקום להחזיר לחבול בעצמו.
399. הריגת עובר. הרב יוסף רוזין. **צפנת פענח החדשות**, ח"ג, סי' קד, עמ' שסט-שעא. בוודאי שאסור מן התורה.

400. הפלת עוברים. הרב ישראל אופיר. **זכור לאברהם**, ח, תשע"ו, שעא-שעז.
מחלוקת ראשונים אם הריגת עוברים אסורה לישראל מן התורה או מדרבנן, ומותרת רק לצורך רפואי של האשה. מצורפת תשובת הרב מרדכי אליהו להתיר לרופא ישראל לתת זריקה לאשה כדי לדלל עוברים.
401. הצלת אמא המעוברת. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת בם**, ח"ב, ס' שכ, עמ' תקפו-תקפט.
- בירור דעת הרב משה פיינשטיין אם יש לעובר דין רודף. -בס' שכא עמ' תקפט-תקצח בירורים על מקור חיוב שמירת הגוף ונאמנות הרופאים.
402. מעוברת שזקוקה לטיפול כימותרפי. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ה, ס' סז (סח), עמ' רנ-רנט.
- הרוצה להימנע מקבלת הטיפול כדי שלא להפיל את העובר אינה צודקת, ויש לשאול מורה הוראה מובהק המבין בעניני רפואה.
403. קלקול עובר בבטן אשה שזינתה. הרב משה טולידנו. **השמים החדשים**, יר"ד, ס' לא, עמ' צד.
- מותר לשתות משקים הגורמים להשחית את העובר. -בחו"מ, ס' קעב, עמ' שח, הורה ששליח שנחלה בדרך עליו לשאת בהוצאות רפואתו. -בס' רלד, עמ' שסה, פסק שפועל שחלה בזמן שכירותו יכול לחזור בו.
404. נטילת ביופסיה מעובר שהפילה האשה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. שו"ת **משיב נבונים**, ח"ה, ס' נה, עמ' קצ-קצד.
- כשמטרת הבדיקה לברר מדוע מפילה ולמצוא לה תרופה, יש כמה צירופים שמותר.
405. אשה שהפילה אחרי חמישה ילדים למרות רצון בעלה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, חי"א, ס' צא, עמ' שז-שי.
- אין זו סיבה להוציאה בלי כתובה, כי לעובר לא היה עדיין נפש ועשתה זאת מחמת קושי.
406. גרידה או לידת עובר מת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ט, ס' קכה, -370-368.
- כשהתברר בחורש הששי שהעובר מת אפשר להקל לה שיוציאוהו בגרידה, ואין לחייבה להמתין ללידה רגילה.
407. חולה סופני המחובר למכשיר טיימר. הרב נתן גשטטנר. **להורות נתן**, חט"ז, ס' פב, עמ' קעד-קעו.
- אסור לרופא לקצוב את זמנו של החולה גם אם הוא צווח אל תצילני.
408. התאבדות חייל בשבי בגלל היסורים. הרב יעקב גגושבילי. **שיח יעקב**, ח"א, ס' צב, עמ' רסה-רסז.
- אין היתר להתאבד בגלל חשש ליסורים קשים מנשוא, אלא אם כן חושש שיוציאו ממנו סודות שיסכנו רבבות מ ישראל.